

ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุดมศึกษาไทย ในอุดมศึกษาโลก

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์

อุดมศึกษาไทยในอุดมศึกษาโลก

ศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูริย์ ลิขิตรัตน์

"วิจัยสร้างความรู้เพื่อพัฒนาอุดมศึกษา"

ณ อาคารศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วชิราภรณ์ จังหวัดราชบุรี

อุดมศึกษาไทยในอุดมศึกษาโลก

ไพฑูริย์ ลิขิตรัตน์

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อุดมศึกษาไทยในอุดมศึกษาโลก

คำบรรยายในการสัมมนา

“วิสัยทัศน์การพัฒนาอุดมศึกษา”

ณ อาคารสรวรคโลก มหาวิทยาลัยรามคำแหง

22 กุมภาพันธ์ 2546

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2546

ไพฑูรย์ สินลารัตน์

อุดมศึกษาไทยในอุดมศึกษาโลก-- กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546.

40 หน้า

1. การศึกษาชั้นอุดมศึกษา-- ไทย I. ชื่อเรื่อง

"เกณฑ์คุณลักษณะที่พึงประสงค์"

378.593

ISBN 974-13-2696-3

ลิขสิทธิ์ของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2546 จำนวน 1,000 เล่ม

รายได้บำรุงการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดจำหน่ายโดย ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทรศัพท์ - โทรสาร 0-2218-2529

ราคา 35 บาท

สำนักพิมพ์คุรุสภา
คุรุสภา
๑๖๒๕

๑๖๒๕

คำนำ

เมื่อโลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ลักษณะของโลกยุคใหม่ก็เกิดขึ้น และมีผลกระทบไปทั่ว โดยเฉพาะภาพของอุดมศึกษายุคโลกาภิวัตน์ที่ฉายออกมาชัดเจน ส่งผลกระทบต่ออุดมศึกษาไปทั่วโลก

ผู้เขียนได้มีโอกาสบรรยายเรื่อง วิสัยทัศน์อุดมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุดมศึกษาโลกให้แก่นักศึกษาอุดมศึกษา ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อทางผู้จัดได้ถอดเทปคำบรรยายให้แล้วก็เห็นว่า มีประเด็นน่าสนใจที่น่าจะเผยแพร่ ให้มีการถกเถียงในประเด็นเหล่านี้กันกว้างขวาง จึงได้จัดพิมพ์เผยแพร่ขึ้น

การจัดพิมพ์นี้ เน้นตามคำบรรยายเดิม โดยปรับเพียงรายละเอียดเล็กน้อย จึงมีสำนวนพูดอยู่บ้าง ต้องขอภัยท่านผู้อ่านไว้ล่วงหน้าด้วย

ขอขอบคุณศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ โดยเฉพาะอาจารย์ กัลยา ปรปัญญาพร ที่กรุณาดูแลจนจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มได้สมบูรณ์

ขอขอบคุณนักศึกษาอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกท่าน ที่ได้ถอดเทปคำบรรยายให้ ขอขอบคุณ คุณอัญชลี ทองคำ ในการจัดพิมพ์ต้นฉบับ

หวังว่าเอกสารนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านตามสมควร

ไพฑูรย์ ลินลาร์ตัน

สารบัญ

	หน้า	
นำเรื่อง	1	
อุตสาหกรรมอุดมศึกษา	2	
กลุ่มบุคคลในอุดมศึกษา	3	
ลักษณะของวิสัยทัศน์	6	
อุดมศึกษาโลก	8	
กระแสแรก	Massification	8
กระแสที่สอง	Privatization	10
กระแสที่สาม	Marketization	13
กระแสที่สี่	Standardization	14
กระแสที่ห้า	Globalization	16
กระแสที่หก	Technologicalization	18
ทิศทางอุดมศึกษาไทย	20	
ข้อแรก	การศึกษาเพื่อคนส่วนใหญ่	20
ข้อที่สอง	มหาวิทยาลัยอิสระ	22
ข้อที่สาม	ระบบตลาดนิยม	24
ข้อที่สี่	เรื่องของมาตรฐาน	25
ข้อที่ห้า	โลกาภิวัตน์	26
ข้อที่หก	เทคโนโลยี	27
อุดมศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์และมีผลงาน	29	
Creative Higher Education	29	
Productive Higher Education	30	
Responsible Higher Education	30	

นำเรื่อง

สวัสดิ์ท่านอาจารย์และนักศึกษาทุกท่านอีกครั้งหนึ่ง

ที่ว่าผมกล่าวอีกครั้งหนึ่งเพราะมีโอกาสมารับใช้รามคำแหงบ่อย ผมมีความยินดีที่ได้มาพูดคุยกับชาวรามคำแหงทุกครั้ง เข้ามารามคำแหงแต่ละครั้งรู้สึกว่ารามคำแหงมีการเปลี่ยนแปลงใหม่อยู่ตลอดเวลาที่เห็นคือ 1) สถานที่และสิ่งแวดล้อมสวยงามขึ้น 2) อาคารใหม่ ๆ 3) แนวคิดของความทันสมัย นี่ก็เป็นสิ่งที่นำมียินดี นอกจากนี้เท่าที่ติดตามยังมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิชาการอยู่อย่างมากทีเดียว เห็นได้ชัดว่า การเปิดรายวิชาใหม่ สาขาใหม่ รวมทั้งเปิดแหล่งให้การศึกษาของคน โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาอย่างหลากหลายและกว้างขวาง อันนี้ก็ถือเป็นทิศทางของอุดมศึกษาที่สำคัญที่ผมจะพูดถึง นั่นก็คือว่าอุดมศึกษาที่กว้างขึ้นโดยเฉพาะรามคำแหงให้บริการแก่บุคคลที่กว้างขวางถือว่าเป็นทิศทางที่มีประโยชน์และมีคุณค่ายิ่ง นอกจากนี้ยังมีโปรแกรมทั้งโททั้งเอก ซึ่งอันนี้แสดงถึงความหลากหลายของสาขาวิชาที่อุดมศึกษาจำเป็นจะต้องดำเนินไป รวมทั้งเรื่องของการที่จะเปิดในระดับนานาชาติ อันนี้ก็เป็นที่จำเป็นและที่จะเห็นได้ชัดคือเดี๋ยวนี้รามคำแหงก็จะเป็นต้นตำรับในเรื่องของเทคโนโลยีที่นำมาใช้กับอุดมศึกษา ก็เป็นความจำเป็นอีกเหมือนกัน

เพราะฉะนั้นก็ต้องขอชื่นชมแสดงความยินดีกับมหาวิทยาลัย และพวกเราทุกคนที่อยู่ในแหล่งบรรยากาศของอุดมศึกษาที่มีความน่าสนใจมากทีเดียว ก็ขึ้นอยู่กับตัวเราจริง ๆ ที่จะสามารถดึงดวงความรู้ ประสบการณ์ และคุณค่าของสถาบันไปได้มากน้อยแค่ไหนเพียงไร ผมรู้สึกว่ารามคำแหงอยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำทางด้านบริหารทีเดียว ส่วนนักศึกษาเองจะมีความเป็นผู้นำตามสถาบันได้มากน้อยแค่ไหนก็คงเป็นเรื่องที่เราจะต้องให้ความสำคัญใส่ใจและดูแลตัวเองให้มากที่สุด เพราะอุดมศึกษาในท้ายที่สุดแล้วก็คงจะเกินไปกว่าความมุ่งหวังความตั้งใจความเอาจริงเอาจังของผู้เรียน

ไปไม่ได้ ถ้าหากว่าไม่มีสิ่งเหล่านี้ก็คงจะเติบโตได้ยาก ดังนั้นก็หวังว่ารามคำแหงเอง จะก้าวหน้าไปพร้อมกับความก้าวหน้าของอุดมศึกษาของชาติได้อย่างภาคภูมิใจทีเดียว อัน นี้ก็เป็นความรู้สึกที่ผมได้เฝ้ามองและก็ติดตามรามคำแหงอยู่ด้วยความตั้งใจและ จริ่งใจที่มองเห็น

อุตสาหกรรมอุดมศึกษา

เป็นธุรกิจอันดับสองรองจากกิจการคมนาคมและภาคบริการ

เรื่องความจำเป็นของสาขาอุดมศึกษา เรื่องในการจัดประชุมสัมมนาวันนี้ ก็รู้สึกที่อยู่เหมือนกันว่า ทำไมผู้คนฟังกันมากเหลือเกิน เกณฑ์มาหรือเปล่า สงสัย เยอะเหลือเกิน ผมไม่ได้ติดต่อกับคนที่ติดต่อกผมโดยตรงตอนแรกคิดว่าจะมาพูดคุยกับ พวกเรากันในหมู่อุดมศึกษาสัก 20-30 คน มากกว่า คงไม่ใช่เป็นการบรรยายใน ลักษณะแบบนี้ แต่อย่างไรก็ตามรู้สึกยินดีที่มีผู้สนใจในเรื่องของอุดมศึกษามาก ขนาดนี้ โดยปกติทางด้านของอุดมศึกษาคนจะสนใจไม่มากนัก ที่เขาสนใจไม่มาก เพราะว่าเขาไม่ค่อยจะเข้าใจมากกว่า แต่จริงๆ แล้วระบบของอุดมศึกษาหรือการ เรียนรู้ทางอุดมศึกษา ถ้าเป็นของต่างประเทศคนในอุดมศึกษาเขาจะให้ความสำคัญ ให้ความสนใจและก็ติดตามอย่างมากทีเดียว อุดมศึกษาอย่างของสหรัฐอเมริกาเอง ของจีนและของญี่ปุ่น 3 ประเทศนี้ ถือว่าอุดมศึกษาและการเรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวกับ อุดมศึกษานั้นเป็นเรื่องใหญ่เป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นต่อสังคมมากที่สุด โดยเฉพาะระบบอุดมศึกษาของเขาเองถือเป็นระบบใหญ่มาก ก็คือมีประชากรที่อยู่ในวง อุดมศึกษาโล่งๆ ก็ระดับมัธยมทีเดียว หรือน้อยกว่านิดหน่อยเท่านั้นเอง เพราะว่าคนที่เขาจบมัธยมศึกษาส่วนใหญ่เรียนอุดมศึกษาต่อ อย่างในแคลิฟอร์เนีย หลัง มัธยมศึกษาอีก 2 ปีถือว่าเกือบจะเป็นการศึกษา เรียกว่าง่าย ๆ ว่า มันเหมือนกับ เป็นการศึกษาระดับพื้นฐานไปแล้ว จบ ม.6 แล้วก็เรียนระดับ 2 ปี คือ Community College ต่อไปเลย จำนวนจึงมหาศาลทีเดียวคิดดูก็แล้วกันปริมาณจะขนาดไหน ของ จีนเองคนประมาณพันล้าน อุดมศึกษาของเขาจะกว้างขวางขนาดไหน ในวงของ อุดมศึกษาเองที่ญี่ปุ่นไม่ต้องพูดถึงเลย เดียวนี้อุดมศึกษาของเขากว้างขวางและ พัฒนาไปมาก เพราะฉะนั้นกลุ่มคนที่อยู่ในระบบอุดมศึกษานี้ในจำนวนของผู้เรียนก็ตาม

ในจำนวนของคณาจารย์ผู้สอน จำนวนของผู้บริหาร และผู้ที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับ
อุดมศึกษาเขาถือว่าเป็น Industry of Higher Education ระบบอุดมศึกษาเป็น
อุตสาหกรรมอุดมศึกษาใหญ่ของชาติส่วนหนึ่งทีเดียว

เพราะฉะนั้นในกระบวนการอย่างการเรียนรู้ทำความเข้าใจที่รู้เกี่ยวกับเรื่อง
อุดมศึกษาที่เขาเรียกว่าเป็น Higher Education Studies คือวิชาการที่เกี่ยวกับ
เรื่องของการเรียนการสอน การจัดการ การบริหาร สถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นเรื่องที่
มีความสำคัญอย่างมาก ในบ้านเราความสนใจในเรื่องของอุดมศึกษายังมีน้อย เป็น
เพราะว่าในอดีตอุดมศึกษาของเรามันแคบมีคนเรียนไม่กี่คน มหาวิทยาลัยสมัยก่อนก็
5-6 แห่ง และมีคนเรียนอยู่ไม่กี่พันคน เพราะฉะนั้นความรู้ความเข้าใจที่มีต่อเรื่อง
การบริหาร การจัดการอุดมศึกษาคนจะให้ความสำคัญน้อย แต่ผมเชื่อว่าในอนาคต
อีกไม่กี่ปีข้างหน้าความสำคัญของอุดมศึกษาจะเป็นเรื่องใหญ่และเป็นเรื่องที่ทำเป็นและ
เป็นเรื่องที่คนในอุดมศึกษาจะต้องเรียนรู้ถ้าไม่เรียนรู้จะอยู่ในอุดมศึกษาได้อย่างไร
ค่อยจะมีความสุข ไม่ค่อยจะมีความหมายและไม่ค่อยมีคุณค่าเท่าไร เพราะจะ
เป็นการอยู่ในสถาบันไปตามหน้าที่ตามสามัญสำนึกและไปตามกฎเกณฑ์เท่านั้น แต่
จะขาดความรู้ความเข้าใจที่จะพัฒนา ปรับปรุง ส่งเสริม ปฏิรูปให้ก้าวหน้าต่อไป

กลุ่มบุคคลในอุดมศึกษา

กลุ่มบุคคลในอุดมศึกษา ตรงนี้ผมคิดว่าเป็นประเด็นสำคัญมาก อย่างสหรัฐอเมริกา
จำแนกคนที่เกี่ยวข้องกับอุดมศึกษาเป็น 7 กลุ่มใหญ่ๆ ใน 7 กลุ่มนี้จะต้องให้เขาได้
รับการเรียนรู้ การศึกษา และการฝึกอบรมทางการอุดมศึกษาในเชิงของสัมมนา ประชุม
วิชาการอยู่เป็นประจำ ตั้งแต่กลุ่มแรกคือ กรรมการสภามหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นคนที่
ต้องรู้เรื่องอุดมศึกษามากที่สุด ไม่เช่นนั้นจะมานั่งตัดสินใจนโยบายที่สำคัญๆโดยที่ขาด
ความเข้าใจพื้นฐานว่าอุดมศึกษาคืออะไร บ้านเราคนที่มาเป็นกรรมการสภามหา
วิทยาลัยจำนวนหนึ่งไม่ค่อยรู้เรื่อง มานั่งพยักหน้าเห็นด้วยไหมครับ เห็นด้วย ดีไหมครับ
ดี ดีอย่างไร ก็ดี แต่นั่นเป็นเพราะว่าภาวะและหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยของเราไม่
เหมือนต่างประเทศ แต่ในอนาคตจำเป็นอย่างยิ่ง กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มผู้บริหารระดับ

สูง ซึ่งได้แก่ อธิการบดี ของต่างประเทศเขาจะมีสัมมนาอธิการบดีหลักๆ เสมอ อย่างมหาวิทยาลัยฮาวาร์ด คณะครุศาสตร์และบริหารธุรกิจของเขาจะจัดสัมมนา อธิการบดีทั่วประเทศปีละ 1 ครั้ง และจะเชิญอธิการบดีคนที่ประสบความสำเร็จมา อภิปรายบรรยายให้ฟัง เขาจะต้องมีปีละครั้งประจำและจะมีคนเวียนมาสัมมนาตลอด

กลุ่มที่ 3 คือรองอธิการบดี และคณบดี ถัดจากระดับนั้นจะเป็นผู้บริหารระดับสูง เหมือนกันแต่รองลงมาหน่อย คือระดับรองอธิการบดีและคณบดี ซึ่งพวกนี้จะมี Seminar ประจำและมีสัมมนา คณบดีครุศาสตร์ พยาบาล แพทย์ วิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ ผมเองตอนเป็นคณบดีวาระแรกผมยังไปร่วมสัมมนากับเขาด้วย เขามีสถาบันคณบดี ใหม่ทางครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ของสหรัฐ ตอนนั้นจัดที่วอชิงตันดีซี คนที่เข้าคือ คณบดีใหม่ทั้งนั้น และเขาพูดคุยถึงว่า เราจะมาพัฒนาคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ ให้เกิดความก้าวหน้า ให้มีความหมายมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น เขาจะทำดีที่สุด ถัดจากระดับนี้ไปจะเป็น **กลุ่มที่ 4 ระดับรองคณบดีและหัวหน้าภาค** หัวหน้าภาคเขา สัมมนาประจำ หัวหน้าภาค หัวหน้าสาขาของเขาทุกคน เขาจะต้องเข้าสัมมนา และ เมื่อพ้นระดับนี้จะเป็น **กลุ่มที่ 5 คือกลุ่มของผู้บริหารอื่นๆ ระดับกลาง** เช่น เลขานุการ คณะ หัวหน้ากองกิจการนิสิต หัวหน้ากองต่างๆ นี่เป็นอีกระดับ และอีกกลุ่มหนึ่งคือ **กลุ่มที่ 6 ก็คือผู้ปฏิบัติงานเฉพาะเรื่อง** ขนาดยาม สายธุรการ คนดูแลอาคารสถานที่ เขาก็มีการสัมมนา วิธีการจัดก็แตกต่างกันไป จะไปทางสายการบริหาร สายการจัดการ สายธุรการ **กลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มคณาจารย์ทั้งหลาย** กลุ่มนี้สำคัญมากแยกมา กล่าวเฉพาะเพราะเขาจะมีวิธีการพัฒนาอีกแบบหนึ่ง คือ Academic Development คือการพัฒนาเรียกว่า Academic and Faculty Development เป็นการพัฒนา วิชาการและพัฒนาคณาจารย์อีกสายหนึ่ง

เพราะฉะนั้นในระดับอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีน รวมทั้งออสเตรเลีย การพัฒนาผู้ทำงานในอุดมศึกษาของเขาเป็นไปอย่างกว้างขวางหลากหลายและเป็นจริงเป็นจัง โดยเหตุนี้ความรู้ความเข้าใจที่เรียกว่าสาขาวิชาอุดมศึกษาจึงมีความ สำคัญ มีความหมายและมีความค่า และความรู้ความเข้าใจจะนำไปสู่การพัฒนา สถาบันอุดมศึกษาได้อย่างลึกซึ้งกว้างขวาง และจริงจังมาก แต่ในบ้านเรา

ความสนใจเพิ่งจะเริ่มและเพิ่งจะมีประปราย และมีบนพื้นฐานที่ไม่ค่อยเป็นวิชาการเท่าไร ในบ้านเราคนที่เข้าใจและเรียนรู้อุดมศึกษามากเรียนโดย Common Sense เรียนโดยประสบการณ์ เช่น วันดีคืนดีอาจารย์ก็ขึ้นมาเป็นหัวหน้าภาค บ้างก็ได้รับเลือกตั้งเป็นคนบดี บางคนเก่งหน่อยก็ขึ้นเป็นผู้บริหาร เป็นผู้บริหารก็บริหารตามประสบการณ์ ตามลืงที่เคยทำมา เพราะว่าตัวเองไม่มีความรู้ความเข้าใจว่า อุดมศึกษามันควรพัฒนาอะไร จึงทำตามประสบการณ์ที่เคยทำมาและมีระบบที่ทำให้ เรียบร้อยแล้ว ถึงปีเจ้าหน้าที่ก็ส่งมาว่า เสนอบประมาณก็เซ็นไป เป็นระบบชุนยัดเซ็น คือยัดมากก็เซ็นไป เพราะฉะนั้นอุดมศึกษาเราก็ออยู่อย่างนี้ เพราะขาดความรู้ความเข้าใจ มันเหมือนสาขาวิชาเช่น หมอ เขาจะพัฒนาวิชาชีพของเขาในวิชาชีพหมอ เขายัง ต้องมีการประชุมสัมมนาความเป็นหมอยุ่เสมอ โดยการที่อาจารย์มหาวิทยาลัย อาจารย์อุดมศึกษาต้องพัฒนาความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนทางอุดมศึกษา ผู้บริหารอุดมศึกษาก็ต้องเรียนรู้พัฒนาการบริหารทางอุดมศึกษา คนทำงานใน อุดมศึกษาจึงมีหมวก 2 ใบ ใบหนึ่งคือใบในสาขาของเขา เช่น เป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นนิติศาสตร์ เป็นกฎหมาย อีกใบหนึ่งสวมหมวกความเป็นอาจารย์หรือความเป็น นักอุดมศึกษา ตรงนี้สาขาอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญ แต่น่าเสียดายที่ว่าการศึกษา ค้นคว้าของเราอย่างน้อยยังไม่กว้างขวางเท่าไร ขณะนี้มีที่เรียนอยู่ 3 แห่ง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และรามคำแหง จำนวนคนเรียนก็ไม่ มากแต่ความจำเป็นมีมากทีเดียว กลับจากเมืองนอกผมเรียนอุดมศึกษามาเกือบเป็น คนแรกๆ ก็หลายปีมาแล้วรู้สึกที่สาขาวิชาด้านอุดมศึกษายังไม่ค่อยกว้างขวางเท่าไร รู้สึกว่าเรายังไม่ได้ผลักดันทางด้านนี้อ่างจริงจัง ก็ฝากชาวอุดมศึกษาของรามคำแหง ด้วยว่า เราจะช่วยกันส่งเสริมทางด้านนี้อ่างไรบ้าง

นี่คือวิสัยทัศน์ส่วนแรกของอุดมศึกษาโดยรวม ซึ่งคิดว่ามีความจำเป็นที่เราจะ ต้องส่งเสริมและพัฒนาให้กว้างขวางขึ้นไป ที่จริงขณะนี้มีสมาคมอยู่แต่ยังไม่ได้ ดำเนินการเท่าใด เราตั้งสมาคมอุดมศึกษาของประเทศไทยขึ้น แต่ยังขาดการดำเนินการอย่างจริงจัง

ลักษณะของวิสัยทัศน์

ส่วนสิ่งที่จะพูดต่อไปนี้จะเข้าสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาอุดมศึกษา ชื่อนี้เป็นชื่อดี วิสัยทัศน์อุดมศึกษาชื่อนี้น่าสนใจแต่ไม่ค่อยรู้เรื่องว่าคืออะไร คำว่าวิสัยทัศน์เปิดโอกาสให้ผู้พูด พูดอะไรก็ได้ พูดตามความคิดเห็น วิสัยทัศน์จึงมีลักษณะเด่น ๆ 4-5 ข้อ

ข้อแรก พูดถึงวิสัยทัศน์ต้องมองอนาคต แต่ไม่ต้องอนาคตยาวไปถึง 20-30 ปี แต่เป็นอนาคตสั้น ๆ 4-5 ปี 10 ปีข้างหน้าจะเป็นอย่างไร เวลาพูดถึงวิสัยทัศน์ วิสัยทัศน์สถาบันก็คือชี้ให้เห็นว่าอนาคตสถาบันจะเป็นอย่างไร

ข้อที่ 2 ในสิ่งที่เรากำลังจะดูมันจะต้องสะท้อนว่าในสิ่งที่เรากำลังพูด กำลังดู มันจะต้องสะท้อนให้เห็นสิ่งซึ่งมันน่าจะต้องเป็นไปและดีกว่าเดิม มันเป็นการพัฒนา ถ้าวิสัยทัศน์เหมือนเดิมมันก็ไม่ต้องมีวิสัยทัศน์ การพัฒนามันเป็นการมองในอนาคต ในภาพที่น่าจะดีกว่าเดิม

ข้อที่ 3 วิสัยทัศน์มันต้องดี ต้องเป็นสิ่งที่ดี และมีความหมายเหมาะสมในสิ่งที่เรากล่าวถึง

ข้อที่ 4 ส่วนมากแล้ววิสัยทัศน์ จะต้องสะท้อนอุดมคติ สะท้อนสิ่งที่มันน่าจะเป็น มันไม่ใช่ปัจจุบัน มันน่าจะต้องเป็นอย่างนั้นแต่อย่าให้มันอุดมคติจนเป็นไปได้ ถ้าอย่างนั้นมันก็ไม่ใช่วิสัยทัศน์มันเป็นอุดมคติ มันต้องเป็นสิ่งที่น่าจะเป็นไปได้ ไม่เพื่อฝันและน่าจะเป็นอกทิศทางความเป็นไปได้บางอย่างในตัว

โดยปกติวิสัยทัศน์จะมี 3-4 ข้อใหญ่ๆ เหล่านี้ เพราะฉะนั้นถ้าเป็นอย่างนี้ พูดถึงวิสัยทัศน์อุดมศึกษามันพูดได้มาก ถ้าจะพูดทุกเรื่องทีเดียวก็คงจะนอกประเด็นไป แต่อย่างไรก็ตามวิสัยทัศน์ของใครก็เป็นวิสัยทัศน์ของคนๆ นั้นแทนโซใหม่ ตรงนั้นจะเป็นช่องทางที่ผมจะพูดในสิ่งที่คิดว่าเป็นวิสัยทัศน์ที่ผมมอง ผมคงไม่สามารถชี้ประเด็นทั้ง 4-5 ประเด็นได้ แต่ผมจะลองเลือกประเด็นหลักๆ พูดในลักษณะว่าทิศทางของอุดมศึกษาไทยของโลก ถ้าเปลี่ยนชื่อได้จะเปลี่ยนเป็นทิศทางอุดมศึกษาไทยในกระแสอุดมศึกษาโลก ถ้าเป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์ของใครก็ต้องสอบใหม่ แต่มันก็จะสะท้อน

วิทยาลัยศรียุทธศึกษาโลกอยู่ในตัวอยู่แล้ว นั่นคือสิ่งที่ผมอยากจะคุยกับพวกเรา ผมแบ่งประเด็นโดยจะพูดถึงกระแสอุดมศึกษาว่าเดี๋ยวนี้อุดมศึกษาโลกมีกระแสอย่างไรบ้าง ซึ่งผมมีโอกาสได้ร่วมการประชุมสัมมนา 3-4 ครั้ง เมื่อเร็ว ๆ นี้คือ เดือนธันวาคม ไปประชุมเกี่ยวกับการปฏิรูปอุดมศึกษาเอเชียที่ญี่ปุ่น ก่อนหน้านั้น ได้ไปคุยเรื่องอุดมศึกษากับโลกไร้พรมแดนที่ออสเตรเลีย และจากออสเตรเลียได้ไปออสเตรเลียในเรื่องโลกาภิวัตน์กับมหาวิทยาลัย แล้วก็ไปต่อเรื่องเกี่ยวกับการศึกษานานาชาติอีกครั้งที่กวางเจา เรื่องเกี่ยวกับ E - Learning

ในแต่ละครั้ง เมื่อตรวจเช็คกับเอกสารทางอุดมศึกษาแล้วทำให้เห็นภาพกระแสใหญ่ ๆ ของอุดมศึกษาโลก อย่างน้อย 6 เรื่องใหญ่ ๆ ตรงนี้เป็นเนื้อหาทางวิชาการสักชนิดหนึ่ง แต่คิดว่ากระแสเหล่านี้เป็นกระแสที่พวกเราคุ้นเคยอยู่แล้ว เพียงแต่จะฉายภาพให้เห็นชัดเพื่อจะเห็นแนวโน้มและทิศทางของอนาคตจะเป็นรูปแบบไหนอย่างไร กระแสเหล่านี้บางครั้งเรียกว่า กระแสหลักหรือกระแสใหญ่เป็น Megatrend, Mega แปลว่าใหญ่ Mega trend เป็นกระแสใหญ่ของอุดมศึกษาทั่วโลก และหลังจากนั้นผมจะตั้งข้อสังเกตต่อว่าภายใต้กระแสโลกที่กำลังเข้ามาอย่างกว้างขวางรุนแรง เร้าต่ออุดมศึกษาของเรา เราเองขณะนี้เรา Response อย่างไร เรามีปฏิกิริยาอย่างไร มีแนวโน้มอย่างไรในกระแสเหล่านี้ และถ้าเราเดินตามกระแสนี้ออกไปเท่าที่เรารับไหวอยู่ปัจจุบันมันเป็นอย่างไรและมีผลอย่างไร และถ้าจะให้ได้ผลควรจะเป็นอย่างไรในอนาคตให้มันเห็นทิศทางที่เหมาะสมของเรา เพราะกระแสของโลกนั้นมันมีทั้งข้อดีและข้อเสียที่เข้ามาสู่วงการอุดมศึกษาของเรา

อุดมศึกษาโลก

กระแสแรก Massification

กระแสอุดมศึกษาของโลกกระแสใหญ่มากเราเรียกกันเป็นภาษาอังกฤษว่า Massification บางทีใช้คำว่า Universalization ถือว่าอุดมศึกษาควรจะต้องจัดให้คนส่วนใหญ่ของสังคมของประเทศ หมายความว่าคนทุกคนมีสิทธิได้รับอุดมศึกษา คนทุกคนไม่อยู่ในฐานะที่เขาจะถูกตัดสิทธิในการศึกษาอุดมศึกษา นั่นคืออุดมศึกษาต้องจัดให้คนส่วนใหญ่ของสังคมของประเทศให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เป็นทั้งสิทธิทั้งหน้าที่ สิทธิของบุคคลที่จะได้รับ เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดให้ เพราะฉะนั้นถ้าเราดูอุดมศึกษาทั่วโลกจะเห็นแนวโน้มเป็นทางด้านนี้เกือบทั้งสิ้นในอเมริกา ในญี่ปุ่น ยุโรป นั้น ของเขาอาจจะเรียกได้ว่าก้าวสู่ Mass Education แล้ว นั่นคือคนของเขา ประชากรของเขาอย่างน้อยในกลุ่มที่จบมัธยมประมาณ 80-90% สามารถเข้าอยู่ในอุดมศึกษาได้ ในปารีส ในออสเตรเลีย เยอรมัน ทุกคนมีสิทธิที่จะลงทะเบียน ไป Register ในสาขาอะไรก็ได้ เหมือนรามคำแหงไม่มีผิดเลย ทุกคนมีสิทธิที่จะมาเรียนได้แต่จบไม่จบว่ากันอีกเรื่องหนึ่ง เหมือนกับในปารีสทุกคนเข้าเรียน แต่เขาบอกว่าปีหนึ่งจะจบออกไปประมาณครึ่ง ของรามคำแหงจบออกเท่าไรเท่าที่รู้จักประมาณ 30% ของผู้ที่เข้านี้ก็สิ่งที่ดีในเชิงคุณภาพระดับหนึ่งจนเป็นที่ยอมรับในระดับนำ แต่ก่อนนี้เข้ามาเรียนกันไปเรื่อยๆ ไม่มีใครรู้รวมจบกันเท่าไร เพราะว่าไม่ต้องบอกคนอื่นก็ได้ว่าเรียน คือลงทะเบียนไปเรื่อยๆ ไม่ต้องบอกชาวบ้านจบเมื่อไหร่ค่อยบอก ถ้าไม่จบก็บอกว่ายังเรียนอยู่ แก่แล้วก็ยังเรียนอยู่ ในจีนเดี๋ยวนี้เขาใช้วิธีขยายอุดมศึกษาไปอย่างกว้างขวางทีเดียว แล้ววิธีการขยายอุดมศึกษาอีกอันหนึ่งคือ การขยายโดยมองวิทยาลัยเปิดนั่นเอง มหาวิทยาลัยเปิดมี 2 ลักษณะคือ Open Admition กับ Open Education อย่างของรามคำแหงเป็น Open Admition และ Open Education

ในตัว อย่างของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ค่อนข้างจะเป็น Open Education เป็นหลัก เขาเรียกลักษณะของมหาวิทยาลัยอย่างนี้ว่า Mega University คือ มหาวิทยาลัยที่มีผู้เรียนเป็นแสนๆ ถ้าดูตามตัวเลข มหาวิทยาลัยที่มีลักษณะอย่างนี้ เขาบอกว่าอันดับแรกอยู่ในตุรกี มีคนเรียน 5 แสนกว่าคน ในเมืองจีน 5 แสนกว่า เหมือนกัน ในอินโดนีเซีย 3 แสนกว่า อินทรา คานธี ในอินเดีย 2 แสนกว่า มหาวิทยาลัย เปิดของเกาหลี 2 แสนกว่า ของปารีส Distane Education 180,000 ของอังกฤษ 150,000 ของ South Africa 130,000 ของรามคำแหงมีเท่าไร 4 แสนกว่า ของเรา 4 แสนกว่า จัดอยู่ในระดับ 1 ที่เดียว เหนือกว่าอินโดนีเซียและอินทรา คานธี

ดังนั้นแนวโน้มของอุดมศึกษาในระยะแรก คือ การขยายอุดมศึกษาออกไป เพื่อให้คนส่วนใหญ่ได้เรียนรู้ รูปแบบที่พูดถึงรูปแบบแรก คือ 1) มหาวิทยาลัยเปิด 2) การขยายการศึกษาปกติ คือ มหาวิทยาลัยปิดที่มีอยู่โดยเพิ่มผู้เรียนให้มากขึ้น ในส่วนนี้มีความพยายามสูงเพื่อที่จะให้ผู้เรียนเพิ่มจำนวน อย่างมหาวิทยาลัยอย่างของ จุฬาฯเอง เดียวนี้ก็เพิ่มจำนวนไม่มากมีข้อจำกัดพอสมควร อีกรูปแบบหนึ่งคือ การเปิด สถาบันการศึกษาที่มีหลายรูปแบบขึ้น เช่น สถาบันราชภัฏ ราชชมงคล วิทยาลัย อาชีวศึกษา เปิดมากขึ้นอีก อีกรูปแบบหนึ่งคือ การมี Campus ในที่ต่างๆ กันซึ่งมัก มีค่อนข้างกว้างขวาง ซึ่งผมจะพูดอีกทีหนึ่งว่าการที่เราเปิดกว้างขวางเป็นอย่างไร โดยเฉพาะของเมืองไทยเราเองขณะนี้ระดับปริญญาตรี ปริญญาโทเองเปิด Campus ชนกัน เลยในที่เดียวกัน ซึ่งก็ไม่ว่าจะเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอย่างเช่นที่สงขลา สงขลาจังหวัด เล็กนิดเดียวแต่ก็เปิดมหาวิทยาลัยหลายแห่ง สงขลามีราชภัฏสงขลา มีปริญญาตรี ปริญญาโท และรั้วที่อยู่ติดกันเลยเป็นอะไร มหาวิทยาลัยทักษิณและ มอ.ที่สงขลาอีก เหมือนกัน และยังมีวิทยาลัยเอกชนอีก วิทยาลัยอาชีพก็มี ในที่สุดกลายเป็นไปแย่ง นักศึกษากัน เพราะจะมีนักศึกษามากเท่าไรมาเรียนได้มากมายขนาดนั้น นี่คือนักที่ กำลังจะเกิดขึ้น และนี่คือสิ่งที่ทิศทางอุดมศึกษาไทยท่ามกลางอุดมศึกษาโลกมันจะ ออกไปอย่างไร และเดี๋ยวผมจะพูดประเด็นต่อไปแล้วจะคิดทำอย่างไรกัน

กระแสที่สอง Privatization

แนวโน้มอันที่สอง ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Privatization หรือบางทีก็ Corporatization หรือ Corporate และที่เราได้ยินกันเสมอก็คือ Autonomous University นั่นเอง นั่นก็คือการที่พยายามจะจัดการและดูแล และดำเนินการให้อุดมศึกษามีลักษณะที่ดี ดำเนินการในรูปแบบของเอกชน ในรูปแบบของคณะกรรมการในรูปแบบที่ให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระ มีความคล่องตัว ไม่เป็นระบบราชการอย่างที่เห็น แนวคิดอันนี้นั้นมีที่มาที่หลากหลาย เราจะเห็นได้ชัดเจนว่าแบบอย่างอันนี้นั้นที่จริงแล้วเป็นแบบอย่างที่มาจากระบบของอเมริกาเอง ระบบของอเมริกาเองนั้นก็ถือว่าอุดมศึกษามีลักษณะเป็นธุรกิจกลายๆ แล้วในขณะที่เดียวกันอุดมศึกษาเองเมื่อมีลักษณะเป็นธุรกิจแล้วก็ต้องบริหารโดยรูปแบบของคณะกรรมการที่เข้ามาดูแล และแนวคิดนี้ก็เชื่อมโยงกับแนวคิดของอังกฤษที่ถือว่าแนวทางการบริหารมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเองควรมีรูปแบบที่เป็นอิสระของตัวเองขึ้นมา เพราะฉะนั้นถ้ามองว่ามหาวิทยาลัยอุดมศึกษาในลักษณะนี้นั้นก็จะมี 2-3 รูปแบบใหญ่ๆ ในตัว

แบบแรกก็คือ เป็นเอกชนไปเลย คือมหาวิทยาลัยเอกชนอย่างที่เป็นอย่างที่บริหารดำเนินการมีพื้นฐานรูปแบบการจัดการมาจากเอกชน เขาก็หาเงินมาจากเอกชนของเขาเอง นักศึกษาเองก็จ่ายแพงหน่อย ดูแลโดยเงินของส่วนบุคคล ของส่วนตัว เป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่จะต้องหาเงินมาสำหรับใช้จ่ายเองโดยตรงรัฐจะเข้าไปเกี่ยวข้องน้อยมาก ลักษณะอย่างนี้เป็นการบริหารจัดการเป็นเอกชนโดยแท้

แบบที่ 2 เป็นลักษณะการบริหารมีความเป็นอิสระ มีคณะกรรมการดูแลที่เรียกว่า Corporate ก็คือคณะกรรมการดูแล แต่ว่าการเงินการทองยังเป็นของรัฐอยู่เป็นส่วนใหญ่ รัฐเองยังให้เงินมาแต่ให้เงินมาก่อนข้างอิสระและรัฐก็มีมาตรการมาดูแล แต่ให้มีคณะกรรมการมาดูแลบริหารการเงินนั้น รูปแบบนี้หลายส่วนยังคงค่อนข้างเป็นราชการ

แบบที่ 3 Autonomous เลย มหาวิทยาลัยค่อนข้างเป็นอิสระ นั่นคือให้มหาวิทยาลัยมีสิทธิที่จะตัดสินใจดำเนินการดูแลภายใต้จุดมุ่งหมาย กระบวนการ วิธี

การของมหาวิทยาลัยเอง รัฐยังให้เงินดูแลในส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายหลักๆ อยู่ แต่มหาวิทยาลัยเองก็มีสิทธิ์ที่จะหาเงินเองเข้ามาสมทบเข้ามาดูแลได้ แต่การบริหารจะไม่ใช่การบริหารแบบปกติ เป็นการบริหารภายใต้กรอบของมหาวิทยาลัย รัฐจะดูแลเงินทองในระดับหนึ่งที่เป็นพื้นฐาน

ถามว่ารัฐจะไม่ให้เงินเลยได้ไหม ไม่ได้เพราะถ้ารัฐไม่ให้เงินเลยก็เท่ากับเป็นมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งเท่ากับขายมหาวิทยาลัยไปเลย ซึ่งไม่ใช่ความคิดอย่างนั้น หลายคนก็ยังมองว่ามหาวิทยาลัยอิสระที่เราพูดกัน คือ รัฐจะไม่ให้เงินเลย อันนี้เป็นความเข้าใจผิดอย่างสิ้นเชิง ทำให้มีความรู้สึกว่าอีกหน่อยออกไปแล้วจะอย่างไรเงินนั้นจะไม่มี ซึ่งไม่ใช่ แต่รัฐจะให้เงินมหาวิทยาลัยน้อยลง ซึ่งถึงแม้ไม่ออกนอกกรอบรัฐก็ให้เงินมหาวิทยาลัยลดน้อยลงอยู่แล้ว แล้วจะมีแนวโน้มที่ให้เป็นธุรกิจให้เป็นรายหัว สมมุติว่าคณะนิติศาสตร์เฉลี่ยแล้วจะต้องใช้เท่าไรต่อหัว รวมเงินเดือนครู อาจารย์ แล้วเป็นเท่าไรเขาจะให้เงินตามหัว สมมุติรัฐต้องการนิติศาสตร์ปีละ 5,000 คน เขาก็จะจัดเงินไว้ 5,000 คน คุณรายหัว แล้วรัฐบางที่เขาอาจจะไปซื้อ ไปถามจุฬา จุฬาใช้เท่าไร จุฬาบอกว่าสมมุติประมาณคนละ 50,000 บาท แต่รัฐบอกว่าแพงไปแล้ว เพราะรัฐคำนวณแล้วคนละ 30,000 บาท แล้วไปถามรามคำแหง รามาผลิตได้เท่าไร รามาบอกว่าผลิตได้ 20,000 บาทต่อคน รามคำแหงผลิตได้ถูกกว่าครึ่ง รัฐซื้อของรามาคำแหงดีไหมแบบนี้ เดียวนี้คนเขาคิดกันอย่างนี้แล้ว แต่ถ้าคนอยากซื้อจุฬาคูณก็ต้องทำอะไร คุณก็ต้องจ่ายเงินเอง คุณก็ไปจ่าย 50,000 บาท ให้จุฬา และเป็นหน้าที่ของจุฬาว่าจะผลิตคนที่จบมา 50,000 บาท จะมีลักษณะที่พิเศษกว่าของรามคำแหง 20,000 บาท ถ้าผลิตมาเหมือนกับ 20,000 บาท คนก็ไม่ไปเรียนจุฬา จุฬาก็ต้องผลิตออกมาให้ได้คุ้มค่ากับ 50,000 เหมือนกัน ไม่เช่นนั้นก็อยู่ไม่ได้

เพราะฉะนั้นที่เราคิดกันในเชิง Autonomous มันไม่ใช่หมายความว่า ต้องทำความเข้าใจให้ตีวาคืออะไร Private ในบางส่วน Corporate ในบางส่วน Autonomous ในบางส่วน ขณะนี้คลุมเครือไปหมดใช่ไหม เอาจริงๆก็ไม่เอา ปล่อยคนภายในทะเลาะกันไปหมด อย่างนี้แย่ จุฬาเหมือนกันเสนอไปเสนอกลับเสนอไม่ต้องไปไหน เพราะฉะนั้นรัฐบาลต้องเอาให้ชัดว่าคุณจะอย่างไร

ระบบ Privatization, Corporatization ที่เป็นอิสระขณะนั้นมันเกิดขึ้นส่วนใหญ่เกือบทั่วโลก ในญี่ปุ่นปี 2004 คือปีหน้า มหาวิทยาลัยแห่งชาติของญี่ปุ่นประมาณ 90 กว่าแห่ง ทุกแห่งต้องออกเป็นมหาวิทยาลัยอิสระหมดทุกแห่ง รัฐบาลออกกฎหมายฉบับเดียว บังคับทุกมหาวิทยาลัยออกหมด 90 กว่าแห่ง ไม่ต้องพูดกันทั้งสิ้น คือมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งต้องบริหารงานของตัวเอง เป็นอิสระ รัฐบาลจะจัดสรรเงินให้ส่วนหนึ่งแล้วคุณบริหารของคุณเอง แล้วรัฐบาลจะติดตามดูแลตรวจสอบเป็นระยะที่ได้ตกลงไว้ นี่ในญี่ปุ่น ในอินโดนีเซีย มีกฎหมายให้เป็นมหาวิทยาลัยอิสระ ขณะนี้มีการทดลองแล้วใน 5 มหาวิทยาลัยในอินโดนีเซีย ในมาเลเซียมีกฎหมายเรียกว่า Corporatization มหาวิทยาลัยจะมีลักษณะการบริหารที่มีอิสระและคล่องตัว ขณะนี้เริ่มดำเนินการ ที่ University of Malaya ที่เริ่มดำเนินการแล้ว ประเทศลาวยังพูดเรื่องมหาวิทยาลัยอิสระ ในออสเตรเลียมหาวิทยาลัยมี Autonomy ขึ้น หวังว่า Autonomous University จะส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยเป็น World Class University แต่ถามว่าในทุกแห่งมีคนค้านไหม คำตอบคืออะไร ทุกแห่งมีคนค้าน มหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นนั้นท่านนายกคนนี้พอ ๆ กับท่านทักษิณ ต่อรองกันมา 4-5 ปี มหาวิทยาลัยโตเกียวจะออกนอกระบบ 4 ปี 5 ปี ต่อรอง มาพอถึงโคอิซูมิ ประกาศมาทีเดียวทุกมหาวิทยาลัยหมดคุณไม่ออกก็ตามใจ รัฐบาลไม่ให้เงิน ในที่สุดมหาวิทยาลัยแต่ละมหาวิทยาลัยพยายามจะจับตัวรวมกัน เพราะเล็ก ๆ อยู่ไม่ได้ เพราะรัฐบาลจะดูตามสภาพเศรษฐกิจ นี่ผมไปญี่ปุ่นมา Professor ปั่นกันใหญ่เพราะแต่เดิม Professor ในมหาวิทยาลัยใหญ่มาก ใครจะมาแตะต้องไม่ได้เลย ไม่มีการประเมินอาจารย์ ไม่มีการประเมินการสอน ต่อไปใน Autonomous ทุกอย่าง ต้องตรวจสอบ ทุกอย่างต้องทำงานให้คุ้มจะมาสายกลับเย็นเข้าขามเย็นขามกลางคืนขามไม่ได้ พวกอาจารย์ไววายวาย รัฐบาลว่าไววายวายไปคุณอยู่ไม่ได้คุณก็ออกไป รัฐบาลไม่สนใจ จนกระทั่งเพื่อนผม คนหนึ่งเป็น Professor บอกว่าจะออกแต่เหลืออีก 2 ปี จะเกษียณให้ออกแล้ว เลยไปอยู่มหาวิทยาลัยเอกชน เพราะอยู่ได้ตั้ง 10 ปี นี่ของเราเหมือนกันแต่ข้อถกเถียง ก็ยังมีอยู่ทั้งดีทั้งเสียเดียว เราจะมาพูดว่าของเราเป็นอย่างไร ซึ่งขณะนี้มีความลับสนอย่างมากและยังไม่รู้ว่าจะไปทางไหน

กระแสที่สาม Marketization

กระแสที่สามกำลังเข้าสู่กระแสอุดมศึกษาของโลกคือ Marketization คือทำให้มันเป็นอย่างนั้นทำให้มันเป็นตลาด เป็น Competition คือมีการแข่งขันและก็เป็นระบบ Consumerization คือสนองประโยชน์ของลูกค้าเป็นสิ่งสำคัญ ขณะนี้อุดมศึกษาทั่วโลกกำลังเดินและปรับทิศทางให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดเป็นหลักสำคัญ นั่นคือว่าในสาขาวิชาที่เปิดสอนต้องเป็นสาขาวิชาที่ตลาดต้องการ ในแต่ละหลักสูตรต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับตลาดต้องการบัณฑิตที่จบต้องพยายามปรับให้เข้ากับสิ่งที่ตลาดต้องการ และตลาดต่อตลาดก็แข่งขันกัน เหมือน Fast Food เพื่อจะให้ของตัวเองอยู่ในความต้องการของตลาดให้มากที่สุด การแข่งขันกันนั้นมีทั้งในระดับประเทศ และมีทั้งระดับนานาชาติด้วย อีกไม่กี่ปีข้างหน้า World Trade Organization ไซโคม WTO กำหนดว่าให้อุดมศึกษาเป็นสินค้าอย่างหนึ่งเมื่อเป็นสินค้าอย่างหนึ่งต้องเข้าไปอยู่ในระบบ หมายความว่า สินค้านี้จะต้องสามารถจะไปขายได้ทั่วโลก นั่นหมายความว่ามหาวิทยาลัยในต่างประเทศเขาจะมาเปิดขายอุดมศึกษาในประเทศไทยเราได้ แล้วประเทศไทยเราก็มูลนิธิที่จะไปเปิดขายอุดมศึกษาที่ประเทศอื่นได้ แต่เราจะไปเปิดขายอุดมศึกษาในประเทศใด ขายในเขมรไหม เตียวเขาก็เผาไล่เรา ขายพม่าแถวแม่สอด แม่สอดเขาก็มีขายอยู่แล้วคือราชภัฏ กำแพงเพชรไปขายอยู่

นี่คือปัญหาที่เกิดขึ้นจริง Market อย่างนี้พวกเราเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เขาจะมาขายในบ้านเรา ลองคิดดูวันดีคืนดีมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดมาเปิดสาขาที่สยามเซ็นเตอร์ ใกล้ๆ จุฬาฯ นี่จะเป็นความท้าทายครั้งใหญ่เลย ถ้าเด็กมี Choice เลือกได้เด็กจะเข้าฮาร์วาร์ดหรือเข้าจุฬาฯ ขณะนี้ University of Chicago มาเปิดที่สิงคโปร์ และก็ มีหลายแห่งที่กำลังมาเปิดย่านนี้อยู่แล้ว ของออสเตรเลียมาเปิดที่มาเลเซียมากเลย มหาวิทยาลัย Monash มาเปิดสาขาที่มาเลเซียแล้วก็มาเปิดที่เวียดนาม แล้วก็ไป South Africa เป็น Campus ในเมืองไทยก็หลายแห่งที่มาเปิดสาขาจัดรวมกันไปจนเจ๊งไป

หลายแห่ง แต่ยังไม่แน่นอนาคัดไม่รู้จะเป็นอย่างไร เขาจะมาเปิดสาขาที่เป็นความต้องการของตลาด และเดี๋ยวนี้หลายสาขาอุดมศึกษาที่เปิด ถ้าตลาดไม่ต้องการ ก็กำลังจะขายไม่ออกก็มีไม่น้อย บางสาขาคนสอนมากกว่าคนเรียน

เพราะฉะนั้นอะไรก็ตามที่ไม่สอดคล้อง ไม่สนองตอบและไม่อยู่ในความต้องการของตลาดคงจะต้องมีปัญหาในระดับใดระดับหนึ่ง และอะไรก็ตามที่ไม่สามารถเข้าสู่ระบบการแข่งขันได้ ก็คงจะต้องมีปัญหาเช่นเดียวกัน และคงจะเป็นการแข่งกันระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค รวมทั้งแข่งขันในระดับนานาชาติ เดิวนั้นมหาวิทยาลัยใหญ่ๆ ในโลกพยายามจับกลุ่มกัน ของเมลเบิร์ลเขามีสมาชิก University of Twenty Five ยุโรปเขาเรียกว่า Bologna Declaration โบโลญญา คือมหาวิทยาลัยแห่งแรกของโลก มหาวิทยาลัยที่สองคือ ปารีส ยุโรปไปจัดสัมมนาว่าร่วมกันที่โบโลญญา แล้วออก Bologna Declaration คำประกาศที่โบโลญญา เพื่อความร่วมมือของอุดมศึกษาทั่วยุโรป กลุ่มเมลเบิร์ลจับมือร่วมกัน และเมื่อเร็วๆ นี้ ญี่ปุ่นจับกันเป็น University of the Eight 8 มหาวิทยาลัยรวมภูมิภาคจัดขึ้น กำลังจะกลายเป็นเหมือนจับกลุ่มร่วมธุรกิจ อาฟต้า นาฟต้า เอเปก เพราะการจับกลุ่มจะทำให้เขาสามารถมี Competitiveness ได้กับกลุ่มอื่นๆ และช่วยเหลือร่วมกัน นี่เป็นสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในระบบอุดมศึกษาของโลก เราจะชอบหรือไม่ชอบเราก็คงจะยากที่จะหลีกเลี่ยงกระแสนี้ได้

กระแสที่ 4 Standardization

กระแสที่ 4 ที่ตามมา ลองนึกดูในเชิงของเหตุผลที่ถ้ามันจะสืบเนื่องกันผลที่ตามมาชัด ๆ คือจะเกิดอะไรขึ้นมาลองเดาซิครับ คือมันจะเปิดแข่งขันกันใหญ่ และในระดับหนึ่งในท้ายที่สุดจะมีการประกาศลดราคา ลดราคาเพื่อแย่งลูกค้า การลดราคาทางการศึกษาคือการลดอะไร ลดคุณภาพการศึกษาลง มาเรียนกับฉันเธอจบง่าย มาเรียนกับฉันเธอจบเร็ว มาเรียนกับฉันเธอไม่เหนื่อย มาเรียนกับฉันเธอจบแน่ๆ นี่กำลังจะเกิดขึ้นและเกิดขึ้นทั่วโลกด้วย เราจะเห็นได้เลยบางมหาวิทยาลัยในต่างประเทศโฆษณาเป็นขั้นเป็นตอนในประเทศไทยเราเองอย่างกระนั้นเลยเราเอาบ้างก็ยังมี

ไซหรือเปล่า คนยังรู้สึกเรียนที่นั่นมีหวังจบง่าย ซึ่งอาจจะไม่มีเจตนาที่จะมาแข่งขันหรอก เพราะฉะนั้นมันก็เป็นระบบคนโดยธรรมชาติ กระแสที่ตามมาจึงเป็นกระแสที่เราเรียกว่า Standardization หรือกระแสคุณภาพ Quality กระแส Excellent นั้นเอง ก็คือ ทั่วโลกให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพ เรื่องมาตรฐาน เรื่องความเป็นเลิศ ของอุดมศึกษา การประกันคุณภาพจึงมีอยู่ทั่วไปสม่ำเสมอและมีการศึกษาค้นคว้า เรื่องนี้มากเฉพาะอุดมศึกษาเองมีสมาคมที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพเขาจัดล้มมนาค ต่อเนื่องกันมาปีนี้ เป็นปีที่ 11 แล้ว เขาสนใจมาตั้ง 10 กว่าปีล่วงหน้า ผมไปประชุม กับเขามาเมื่อเร็วๆ นี้ ครั้งที่ 11, 12 แล้วเขาจัดกันมาโดยตลอดในประเทศที่เขาค่อนข้างจะก้าวหน้าทางอุดมศึกษา เช่น อเมริกา เขาพ้นการประกันคุณภาพไปแล้ว เขาไปสู่อ Accreditation คือการรับรองคุณภาพ ไม่ใช่ประกัน รับรอง แล้วในอังกฤษเอง แข่งขันกันในเชิงคุณภาพ และขณะนี้แข่งขันกันเรื่องอะไรแล้ว แข่งว่าใครจะสูงกว่า กันแล้ว จนกระทั่งเขาทำระดับ Bench Mark ก็คือมันต้องอยู่ระดับนี้ คือมันต้อง เปรียบเทียบคุณภาพกันไปแล้ว ของเราเองยังเตาะแตะประกันคุณภาพขั้นต่ำ SSR SAR SSS ยังไม่ไปไหนเลย ในอินเดียมี National Broad ในอังกฤษก็ไม่ต้องพูดถึง แม้ กระทั่งในเมืองจีนก็ยังมีอยู่เลย

ของไทยเราเองก็มีอยู่เหมือนกัน ระบบการประกันคุณภาพในแต่ละประเทศมี ระบบเฉพาะของตัวเอง แต่ขณะนี้เริ่มมีระบบการประกันคุณภาพในภูมิภาคแล้ว สาขา ทางด้านธุรกิจของเขา เขามีสมาคมทางด้านธุรกิจของเขา เอ็นจีเนีย เขากำลังที่ เรียกว่าเป็น เอเปกเอ็นจีเนีย เอเปกก็คือเอเชียแปซิฟิกที่เขาจะตั้งมาตรฐานว่า หลักสูตร เอ็นจีเนียจะต้องเป็นหลักสูตรเดียวกันทั่วทั้งเอเปก เมื่อคนจบแล้วจะไปทำงานใน ประเทศเอเปกประเทศไหนก็ได้ เห็นไหมเขามีระบบประกันคุณภาพและกำลังมีแนว โนม์ระบบประกันคุณภาพระดับนานาชาติ มีอยู่คราวหนึ่งไม่ใช่หรือที่มีช่วงออสเตรเลีย จัดอันดับของราชภัฏ มหาวิทยาลัยของเราไม่เข้าอันดับเลยโวยวายกันใหญ่ นี่ก็ เหมือนกันเพราะฉะนั้นระบบที่จะดูแลเรื่องการประกันคุณภาพมีอยู่

เป็นระบบที่ประกันทั่วโลก และจะมีระบบเราจะเห็นชัดๆ ระบบ ISO ใช้หรือเปล่า นี่ก็คือระบบการประกันคุณภาพทางธุรกิจแล้วเอามาใช้ทางการศึกษา แล้วก็ยังมีหลายระบบเยอะแยะด้วยกัน ฉะนั้นระบบประกันคุณภาพระบบที่ดูแลมาตรฐานมันจะตามมาพร้อมกับระบบตลาด แล้วก็ตามมาพร้อมกับระบบของการศึกษาโดยรวมนั่นเอง

กระแสที่ 5 Globalization

กระแสที่ 5 นี้เป็นที่เข้าใจตรงกันและก็เรียนรู้มาโดยตลอด ก็คือเรื่องของ Globalization, Internationlization หรือไม่ก็จะเรียกว่า Virtualization ด้วยก็ได้ Virtual, Globalization, Internationalization และ Networking 3 คำนี้ คือเป็นระบบโลกาภิวัตน์ไซ้ใหม่ ระบบนานาชาติ ระบบเครือข่าย Globalization คือการทำให้มันเป็นโลกใบเดียวกัน คือการที่การศึกษาจะต้องสื่อสารถึงกันทั่วโลก เดิมมันเป็น Internationalization ความแตกต่างอยู่ที่ว่าเป็น Inter, Internationalization หมายความว่า Nation ต่อ Nation ยังมีอยู่ แล้วก็มา Inter เกี่ยวข้องกัน แต่ในขณะนี้มันจะไม่มี Nation แล้วมันกลายเป็น Global มันสามารถสื่อสารถึงกันได้ แต่ก่อนนี้เวลาติดต่อผ่านต้องติดต่อผ่านประเทศแต่ละประเทศเข้ามาก่อน ขณะนี้คนแต่ละประเทศไม่ต้องติดต่อผ่านแล้วสามารถโยงถึงกันได้เลย Globalization เริ่มเมื่อไหร่ แนวคิด Globalization จริงๆ เริ่มเมื่อกำแพงเบอร์ลินถูกพังทลายลง เพราะแต่เดิมไม่อาจผ่านกำแพงไปได้ เพราะเหตุว่าติดความเป็นชาติคอมมิวนิสต์อยู่ พอค่ายคอมมิวนิสต์พังลงมาเท่านั้น สื่อสารถึงกันหมด ตรงนี้เอง Globalization มันเปิดขึ้นมาอย่างชัดเจน แล้วเริ่มต้นมาจากธุรกิจก่อน คือการที่เขาสามารถจะไปขายได้ทั่วโลกไปหมด นี่ก็เช่นเดียวกัน หมายถึงการศึกษาจะเข้าไปสู่ระบบทั่วโลกนั้นในแนวคิดนี้ก็หมายความว่าการศึกษาไม่มีกำแพงมาขวางกัน หมายถึงอุดมศึกษาในอนาคตอาจจะเรียนถึงกันได้ เราเรียนที่รวมค่าแห่งเราอาจจะไปจบที่เวียดนามก็เป็นได้ หรือคนเรียนเวียดนามอาจจะมาจบรวมค่าแห่ง อาจารย์ที่สอนอยู่รวมค่าแห่ง วันดีคืนดีก็อาจจะไปบรรยายที่เวียดนามก็ได้ แล้วคนบางคนสามารถที่จะไปจบ Massachusetts โดยลงทะเบียนที่เมืองไทยได้

อธิการบดีของ University of Michigan เคยพูดเมื่อ 6-7 ปีที่แล้ว เขาบอกอนาคตทุกคนทั่วโลกจะเป็นนักศึกษาของ University of Michigan โดยไม่ต้องเหยียบผืนแผ่นดินของ Michigan แม้แต่ก้าวเดียว นี่เป็นวิสัยทัศน์ของเขา ถ้าผมเป็นอธิการ ผมจะบอกว่าทุกคนทั่วโลกจะเข้ามาเป็นนักศึกษาของรามคำแหงได้ โดยไม่ต้องเหยียบรั้วรามคำแหง และได้เกิดขึ้นแล้วใช่หรือเปล่า

นี่คือ Globalization ความเป็น Globalizing จะต้องเป็นทั้งเรื่องของหลักสูตร เรื่องของการเรียนการสอน เรื่องของอาจารย์ อีกหน่อยหลักสูตรผมเชื่อว่าหลักสูตรของอุดมศึกษาจะต้องเรียนเรื่องของทั่วโลก และคนที่จบอุดมศึกษาเช่นในภูมิภาคนี้ ถ้าเขาจบเมืองไทยเขาอาจไปทำงานแถวเขมร พม่า ก็ได้ เพราะมันจะมีลักษณะของ Global คือการเรียน การสอนมันสื่อถึงกัน ไม่มีขีดชั้นของความรู้ คนอาจารย์จะมีการแลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนนักศึกษา และแลกเปลี่ยนอย่างรวดเร็วด้วย รวดเร็ว และหลากหลายด้วย และตรงนี้จะทำให้ระบบการศึกษาเปลี่ยน เพราะความรู้มันไปได้รวดเร็วเหลือเกิน เดี่ยวนี้เด็กมีความรู้ดีกว่าผู้ใหญ่ เพราะเด็กเปิดอินเทอร์เน็ตทุกวัน ใช่หรือเปล่า เด็กมีเวลากว่าเราและเด็กเรียนรู้มากเต็มแนวคิดนานาชาติเป็นเรื่องของ Inter

International ทางอุดมศึกษาคืออะไร เวลาเราจะไปเรียนหนังสือ สมมติเราไปเรียนหนังสือเราอยากได้เรื่องของการศึกษาของอเมริกาใช่ไหม แล้วเราได้ปริญญา ปริญญาอะไร ปริญญาของอเมริกา นี่คือระบบอินเตอร์ ระบบการศึกษาเปรียบเทียบกับระยะหลังๆ เป็นระบบ Global ขึ้น เราก็เรียนระบบการศึกษาของอเมริกา แต่เราเอาสโตนอเมริกาครึ่งเดียวใช่หรือเปล่า เพราะเราเรียนในเมืองไทยครึ่งหนึ่งแล้วเราก็ไปเรียนในอเมริกาอีกครั้งหนึ่ง นี่มันก้าวไปอีก Step หนึ่งแล้ว มันเป็นการศึกษาที่เรียกว่า Sandwich เขาเรียกว่าระบบแซนด์วิช โปรแกรม Sandwich Program หลังๆ เราไม่ต้องไปอเมริกาแล้ว เราเรียนเมืองไทย 80% ไปเรียนอเมริกา 20% เราไปอเมริกาเพียงแค่อาทิตย์เดียว ต่อมาเราไม่ต้องไปอเมริกาเลย เพราะว่าอะไร เพราะเขามาตั้ง

Campus ในเมืองเราที่ประเทศไทยเลย นี่เขาเรียกว่า Offshore Education, Offshore นึกถึงที่เขาขุดเจาะน้ำมัน เขาไปตั้งแท่นขุดเจาะน้ำมันในทะเลเขาเรียกว่า Offshore, Offshore คือ นอกพื้นที่ของตัวเอง นั่นคืออเมริกาเขามาจัด Offshore Education ออสเตรเลียทำมาก อังกฤษก็ทำ แต่ขณะนี้เขาไม่ต้องส่งคนของเขา มาพูดให้เราฟังที่เมืองไทยอีกแล้ว เพราะเขามาทางอินเทอร์เน็ต มันจะเป็น E-Learning เป็น Electronic เป็น Virtual Education ขึ้นมา จาก Comparative, International, Sandwish, Offshore กลายมาเป็น E-learning แล้ว ที่ผมไปประชุมที่ กวางเจาเรื่อง Electronic Education ก็มีที่มาอย่างนี้

กระแสที่ 6 Technologicalization

กระแสสุดท้ายก็คือเรื่องของ Technology ถ้าเป็นเอกสารนานาชาติจะไม่ค่อยพูดเรื่อง Technology มากนัก แต่ผมคิดว่า Technologicalization เป็นเรื่องสำคัญที่สุด เพราะความเติบโตของ Technology นี้เองที่ทำให้กระแสของนานาชาติเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ความเป็น IT, ICT, Information and Communication Technology มันทำให้ Massitification มันกว้างขวางออกไป เรียนทางทีวี เรียนทางวิทยุ ทาง Electronic ทำให้ระบบการจัดการสมัยใหม่เข้ามาได้ มันทำให้ระบบตลาดเป็นไปอย่างกว้างขวาง ทำให้นานาชาติเกิดขึ้น IT มีทั้งของมันเองที่มันกลายเป็น Virtual University กลายเป็นมหาวิทยาลัยเสมือน Virtual Library ห้องสมุดเสมือน Virtual Classroom ห้องเรียนเสมือน เดียวนี้ในส่วนของจุฬาเอง อย่างที่ผมทำคณะครุศาสตร์ ผมเอาข่าวการศึกษาเข้า Web หมดเลย วิทยานิพนธ์เข้าไปในอินเทอร์เน็ตเอางานวิจัยหลักๆ เข้า Web หมด ต่อไปจะเริ่มเอาหนังสือเข้า ขณะนี้นักศึกษาครุศาสตร์สามารถจะเปิดข่าวสารได้ที่บ้านทั้งข่าวทั้งข้อมูล โดยไม่ต้องมาจุฬา มันเป็น Virtual University ส่วนหนึ่งแล้ว แต่ต้องใช้เวลา แต่อีกหน่อยมันจะกลายเป็น Virtual Classroom เราไม่ต้องมาหรอก แต่เราคุยกันใน Virtual Classroom ได้ อีกหน่อยจะเป็น Virtual Resturant เปิดดูจะเอาอาหารอะไร

อีกหน่อยจะมีกลิ่นไปตามคอมพิวเตอร์ด้วย เทคโนโลยีเหล่านี้จะเข้ามาเปลี่ยนแปลง
วิถีชีวิตและความคิดของเรา

ทั้ง 6 ประการนี้คือ สิ่งที่ดีที่คิดว่ามันเป็นกระแสของโลกที่กำลังจะเกิดขึ้น
อุดมศึกษาในกระแสโลกมันกำลังเกิดขึ้นและค่อยๆ จะนำไปสู่ประเทศต่างๆ และ
กำลังเผยแพร่กระจายไปยังที่ต่างๆ ที่รับรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ถ้ามองว่าประเทศ
ไทยเราหลักหนีจากกระแสนี้ได้ไหม คำตอบคือได้หรือไม่ได้ คำตอบคือ ยากที่จะออก
ไปจากระบบนี้โดยตรง แต่ปัญหาว่าเราจะตั้งรับกับกระแสนี้อย่างไรและเราจะมีทาง
เลือกของเราอย่างไร ที่มีคุณค่าต่อตัวเราและสังคมเรา นี่คือสิ่งที่เราต้องมาดูกัน

ทิศทางอุดมศึกษาไทย

ที่นี้มาดูว่าทิศทางอุดมศึกษาไทยในกระแสโลกจะเป็นอย่างไร ตรงนี้เป็นความเห็นส่วนตัวของผมค่อนข้างมาก

ข้อแรกคือเรื่องของการศึกษาเพื่อคนส่วนใหญ่

ในประเทศไทยเราความจริงเราคิดเรื่องนี้มานานแล้ว ตั้งแต่ตั้งรามคำแหง พ.ศ. 2514 เราคิดก่อนนานาชาติแล้วจุดที่จะขยายโอกาสนี้ เราคิดกระจายโอกาสให้สังคมส่วนรวม แต่ถามว่าถึงแม้เปิดรามคำแหงปีละประมาณแสนกว่าๆ เรายังทำให้โอกาสของคนเข้าอุดมศึกษาอย่างจริงจังหรือยัง ตอบได้ว่าดีขึ้นบ้าง แต่ถามว่าเป็นไปอย่างกว้างขวางหรือไม่ ก็ยังตอบได้ว่ายังไม่สามารถจะเป็นการศึกษาสำหรับคนส่วนใหญ่ได้อย่างเต็มที่เท่าไร ยังมีคนจำนวนไม่น้อยที่ยังมีความต้องการอุดมศึกษาอยู่ เขาอาจจะมาเข้าหรือไม่ หรือเข้าด้วยความจำเป็น แต่ก็ยังมี Demand มีความต้องการอุดมศึกษาอยู่ในปัจจุบัน

ประเทศไทยเราใช้นโยบายการขยายโอกาสการอุดมศึกษาอย่างช้าๆ ค่อยเป็นค่อยไป เราจะไม่ขยายฮวบฮาบเต็มที่เหมือนฟิลิปปินส์เหมือนอินโดนีเซียเหมือนอินเดีย เราจะไม่ขยายสถาบันเอกชนอย่างรวดเร็วเต็มที่ เราใช้วิธีการขยายอุดมศึกษาสำหรับคนส่วนใหญ่ในลักษณะอนุรักษ์นิยมหน่อยคือ พยายามค่อยๆ ไปเรื่อยๆ คือต้องรู้ว่าเราตั้งเป้าหมายไปอย่างค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป เราต้องได้คนที่มีความรู้ที่ดีในระดับนำ ตรงนี้ถ้าถามความคิดผมเมื่อดูว่าเป็นผลเปรียบเทียบกับทั่วโลก ถ้าแม้เราจะเปิดโอกาสได้ขั้นใดหนึ่ง แต่เราจะต้องถือว่าเป็นนโยบายที่ดีแต่เราจะต้องไม่ Limit ให้มากเกินไป ขณะนี้ผมมีความรู้สึกบางอย่างที่เราแข่งแข่งงวดกวดขันกับการดูแลคุณภาพค่อนข้างสูง จนทำให้ทางด้านอุดมศึกษาเอกชนอืดอืดอยู่ในที่ค่อนข้างจำกัดไปหน่อย

แต่ก็ไม่เห็นด้วยที่จะเปิดมหาวิทยาลัยเอกชนแบบปูปับ แบบรวดเร็วเกินไป บางสาขาเปิดจนล้นไปแล้ว

ในส่วนของมหาวิทยาลัยธรรมดาเองก็มีข้อจำกัด เช่น ไม่เปิดปริญญาตรี แต่เพิ่มโทและเอก ซึ่งผมเห็นว่ามันไม่ค่อยดีนัก ยกตัวอย่างง่ายๆ อย่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ถ้ามว่าเด็กปริญญาตรีที่จบจากจุฬา ธรรมศาสตร์ มหิดลมีคุณภาพไหม คำตอบคือ น่าจะมีใช่หรือเปล่า เพราะว่ามีสถาบันเหล่านี้มีทรัพยากรเยอะ สิ่งแวดล้อมก็เยอะ ซึ่งมันไม่มีความจำเป็นและความเกี่ยวข้องโดยตรง และไม่ได้มีความขัดแย้งกันเลยกับการที่คุณจะขยายปริญญาตรีเพิ่มและพัฒนาปริญญาโท-เอก เป็นวิธีคิดที่ตามแบบฝรั่งแต่ว่าไม่ใช่ฝรั่งจริงๆ ไปจำกัด ป.ตรีเอาไว้ทำให้ไม่เพิ่มคนมีคุณภาพ ปริญญาตรีเมืองนอก มหาวิทยาลัยต่างๆ เห็นไหมว่าเต็มไปหมด Harvard College ยังมีมหาศาล เรายังมองแม้ Education ในรูปแบบหลายอย่าง Limit และผูกมัดเกินไป

ถ้าว่าไปทำไมมี เราเปิดโอกาสให้ Mass จริง แต่ Mass จนๆ ก็ยังไม่มีโอกาสเข้าเรียนอุดมศึกษาเท่าไร มีโอกาสคืออยู่รวมๆ ปีนี้นหน่วยกิตเท่าไร ปริญญาตรียังถูกอยู่ แต่ปริญญาโทก็น่าจะแพงได้แล้วนะ ถึงแม้เราจะเปิด Mass แต่ของเราโดยรวมคนจนก็ยังเป็นมีโอกาสดำเนินการศึกษาดูมศึกษาได้น้อย และ Mass ของเรายังเห็นได้ชัดว่าคนที่ยากจนกับคนที่มีฐานะมีโอกาสของอุดมศึกษาแตกต่างกัน ใช่หรือไม่ ว่าไปทำไมมีคนเรียนจุฬาฯ 80, 90% ยังเป็นลูกเศรษฐี ถ้ามว่าควรที่จะขึ้นค่าเล่าเรียนใหม่ จุฬาฯ ควรจะขึ้นมากที่สุด ขณะนี้ที่จอดรถไม่มี เพราะเด็กขับรถมาเรียนแทบทั้งนั้น จนอาจารย์ที่โวยเรื่องไม่มีที่จอดรถ กลุ่มมหาวิทยาลัย Class หนึ่ง ลูกชานาชาวไร่ โน่นไล่ไปอยู่อีกกลุ่ม Massification บ้านเราแม้เปิดมากขึ้น แต่ยังมีแตกต่างด้านสถาบันอยู่อย่างเดิม มหาวิทยาลัยไทยยังคงรับใช้คนมีฐานะ คนมีเงินอยู่

ดังนั้นในอนาคตความแตกต่างจะมากขึ้นถ้าเราไม่จัดระบบให้ดี การศึกษาในระบบ Mass เป็นหน้าที่ของรัฐต้องเข้ามาดูแลให้ความสนับสนุนกลุ่มที่โอกาสน้อยและยากจน เพื่อให้กลุ่มเหล่านี้มีโอกาสเป็น Mass ที่มีความรู้ความสามารถขึ้น

มาให้เท่าเทียมและเท่าทันกับกลุ่ม Mass ที่มีฐานะ นี่ผมคิดว่าเป็นเรื่องใหญ่ในวิสัยทัศน์ของอุดมศึกษาไทยในอนาคต เพราะฉะนั้นรามคำแหงต้องได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับจุฬาฯ ธรรมศาสตร์ เพื่อจะได้ลงทุนทางการศึกษาให้เข้มข้น เพราะคนส่วนใหญ่ที่เรียนฐานะยากจนกว่าจุฬาฯ ธรรมศาสตร์ แต่ก็ไม่ใช่ไปลดงบประมาณของจุฬาลง คือไม่ใช่ไปดึงที่เก่งแล้วให้ลงต่ำพอกัน กลุ่มราชภัฏ พลศึกษา อาชีวะ นี่ควรต้องทุ่มเทดูแลคนพวกนี้ให้มีคุณภาพมากขึ้น มันถึงจะเป็น Mass ที่มีความหมายขึ้นมา แล้วนอกจากนั้น Mass ที่ว่านี้เรายังจะมีกลุ่มคนที่เข้ามาเรียนอุดมศึกษากลุ่มใหม่ๆ เช่น พวกที่ขาดโอกาสตอนแรก พวกทำงานแล้ว และพวกเกษียณก็จะมาเรียนมากขึ้นทั้งตรีและโท ตัวอย่างของมนุษยศาสตร์ปริญญาโทคนเรียนปีนี้มีคนหนึ่งเกือบจะ 60 ถ้าจบก็ 60 เกษียณ ถามว่ามาเรียนทำไม มาเรียนเพราะอยากได้ความรู้ พบปะผู้คน และจะมากขึ้นเรื่อยๆ นี่คือสิ่งที่เกิดขึ้นในบ้านเรา ในเชิงของ Mass ว่า Massification เราจะทำอย่างไร เราอาจต้องปรับกระบวนการให้หลากหลาย

ข้อที่สองในส่วนของมหาวิทยาลัยอิสระหรือ Autonomous

นี่ก็เช่นเดียวกัน ความจริงมหาวิทยาลัยอิสระของเราคิดมาตั้งแต่ปี 07 ทำไม่ถึงรู้ ผมเป็นอาจารย์ใหม่ๆ ประมาณปี 10 ผมจบใหม่ๆ เป็นอาจารย์ใหม่ผมไปประชุมสัมมนาที่เขาสว่างคนิวาส ที่เราพูดก็คือมหาวิทยาลัยอยู่ในระบบราชการ มันไม่สามารถจะทำอะไรที่มันพัฒนาไปได้ให้เป็นเลิศ เพราะหนึ่งการใช้เงินก็ลำบากเพราะเป็นระบบราชการ เดี่ยวนี้ยังลำบากทำวิจัยต้องใช้ระบบราชการปกติ ครั้งหนึ่งเคยมีกรณีที่เล่ากันเขาเอาขนมปังมาเพื่อจะไปทดลองกับยีสอะไรก็แล้วแต่ โยเสิร์ฟบอกซื้อขนมปัง เขามาตรวจสอบบอก เอ้ย โทษทำวิจัยเรื่องยีส จะไปซื้อขนมปังมากินตอนกลางคืน โอโห้ ถูกสอบสวนซื้อขนมปังมากิน นี้ออกมาใหม่อีกแล้วในเร็วๆ นี้ งบประมาณแผ่นดิน ปีนี้เงินวิจัยต้องจัดซื้อจัดจ้างหมดเลย ไปซื้อกระดาษมาซักเล่มต้องทำใบจัดซื้อจัดจ้างเขียน 3-4 อัน ซื้อมาเลย อันหนึ่งต้องทำใบจัดซื้อจัดจ้าง ใอันมันโรคประสาทแล้ว เช่นเดียวกับการบริหารงานบุคคลก็เหมือนกับเป็นข้าราชการมันมีความหมายจริงคือคุณก็อยู่ได้อะไรก็ได้ แต่ราชการจะให้ออกก็ไม่ได้จะให้ทำอะไรก็ได้แล้วเดี๋ยวนี้อาจารย์จำนวนไม่น้อยอาศัยความเป็นราชการ ไม่สนใจเลยว่าสถาบันที่ตัวเองอยู่เป็น

อย่างไรแค่นั้น เคยมีกรณีศึกษาบางภาควิชาของตัวเองไม่มีคนเข้ามาเรียน มีคนเรียน 3-4 คน อาจารย์ 10 คน แต่ถามว่าอาจารย์เดือนร้อนหรือเปล่าคำตอบคือไม่เดือนร้อน เพราะอะไรเพราะฉันเป็นข้าราชการ ฉันก็ได้เงินเดือนอยู่แล้วทำอะไร ถ้าเป็นเอกชน มันก็เป็นยังงี้ไปแล้วเจ๊งไปโดยปริยายแล้ว ในบางแห่งบางคนเป็นอาจารย์อยู่เป็นสิบๆ ปี ไม่เคยแม้แต่จะเขียนบทความซักเรื่องเดียว ไม่เคยแม้แต่จะเขียนตำราซักเล่ม และเป็นอาจารย์อยู่ได้อย่างไร อาจารย์มหาวิทยาลัยอย่างน้อยก็ต้องมีตำราของตัวเองบ้าง มหาวิทยาลัยอิสระอาจจะบังคับกันได้บ้าง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเราจะไล่คนออก มหาวิทยาลัยอิสระหลายแห่งไล่คนออกสักก็คนที่ผมกลัวคือจะอิสระไม่จริง พอออกนอกระบบก็จะกลายเป็นราชการ 2 ชั้นมา คือ ได้เงินเดือนมากแต่ยังทำตัวเป็นราชการเหมือนเดิม ถ้าอย่างนี้ ยิ่งแย่ใหญ่ แล้วที่กลัวจะขึ้นเงินเดือนรัฐจะไม่ให้ เป็นไปไม่ได้ สิ่งทีกลัวๆ กลัวกันไปเองทั้งนั้น ยิ่งมาเจอกับระบบ Globalization ซึ่งแข่งขันกันอย่างจุฬาเอง ยังมาเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อมาแข่งกันเองในประเทศ ไม่สมควรแล้ว ต้องแข่งกับนานาชาติ จนถึงขณะนั้นนอกระบบคือยังไม่ไปไหน รัฐบาลต้องตัดสินใจว่าเอาละ ฉันจะให้เป็น Autonomous ไปเลย เพื่อมหาวิทยาลัยจะได้ก้าวหน้าไปใช้ใหม่ ถ้าคุณบอกว่าไม่ต้องเป็นมหาวิทยาลัยก็ไม่ต้องเป็นแล้วคุณก็ต้องโอนพนักงานมหาวิทยาลัย ที่ขณะนี้ไม่ให้่อตราข้าราชการแล้ว โอนพนักงานมหาวิทยาลัย ครูบาอาจารย์ที่บรรจุกลับมาเป็นข้าราชการเสียให้หมด ถ้าไม่ต้องการให้ออก เพราะขณะนี้ ก็รัฐอยู่แล้ว เขาไม่ให้บรรจุข้าราชการ ก็ออกอยู่แล้ว ยิ่งออกช้ายังมีปัญหา ขณะนั้นคนเป็นคณบดี ปวดหัวที่สุดกลุ่มหนึ่งพนักงานมหาวิทยาลัยก็จะเอาอย่าง ข้าราชการก็จะเอาอย่าง ปัญหา มีเยอะเยอะเลย ปัญหาขณะนั้นมหาวิทยาลัย ถ้าไม่ตัดสินใจและไม่ดำเนินการให้แน่นอน ชัดเจนจะหาความเจริญก้าวหน้าให้กับมหาวิทยาลัยได้ยาก อาจารย์ส่วนใหญ่ขณะนี้ ก็รอว่าจะเอาอย่างไรดี จะออกหรือไม่ออกถ้าออกแล้วเราจะอยู่ที่ไหน ผมรู้สึกว่ามีใครทุ่มเทให้กับงานวิชาการอย่างเต็มที่เท่าที่ควร ไม่มีคนที่ทุ่มเทให้กับนิสิตนักศึกษาอย่างจริงจังด้วย ถึงมีก็มีไม่มากนัก

นี่คือปัญหาที่เกิดขึ้น จะว่าวิสัยทัศน์หรืออย่างไรก็แล้วแต่ อุดมศึกษาในอนาคตอนาคตก็คือจะต้องชัดเจน ตรงนี้เป็นเรื่องรัฐ รัฐต้องชัดเจน ถ้าเราเราก็บอกอย่างนี้

ดึงไปดึงมาก็คือจะต้องให้ชัดเจนออกมา ถ้าบอกว่าบางกลุ่มจะให้อิสระก็บอกมา บางกลุ่มยังอยู่เหมือนเดิมหรือผสมผสานบางกลุ่มแต่สิ่งที่ผมพูดได้อย่างหนึ่งถ้าจะเป็นแบบราชการระบบเดิมๆ แบบเช้าสามเย็นสามอยู่ได้ เป็นอย่างนั้นมหาวิทยาลัยจะไม่ไปไหน เพราะความก้าวหน้าทางวิชาการจะไม่มี

ข้อที่สามคือระบบตลาด หรือตลาดนิยมของไทย

ตัวนี้ในเมืองไทยเราความจริงที่ผ่านมาเรากำหนดถึงตลาดพอสมควร เพราะตลาดเราก่อนข้างชัดเจน ในอดีตตลาดเราคือราชการ เมื่อตั้งจุฬาฯ ตั้งเพื่ออะไรตลาดเราชัดเจน คนพวกนี้จบแล้วเดี๋ยวก็ไปเข้ากระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดังนั้นลูกค้าเราชัดเจน เราไม่ต้องพะวงตลาดเพราะยังตลาดก็มารับของของเราแน่ ตรงนี้มีทั้งดีทั้งเสียใช้ไหม เพราะตลาดมีทั้งดีทั้งเสียใช้ไหม ดีคือว่าเราไม่ต้องไปพะวงมาก เพราะว่าเราผลิตเพื่อสนองตลาด แต่ไม่ดีเราก็ไม่ได้ไปปรับปรุงมากนักหรอก เพราะอย่างไรทำเนียบเงินในยุคคอมมิวนิสต์ ถ้วยชาม เหล็กตีไม่แตก ยังไงก็มีการทำเพราะฉะนั้นกระบวนการเรียนการสอนสมัยก่อนก็ชัดเจน สอนพอให้ไปทำงานราชการได้ ไม่ต้องไปคิดอะไรมากไม่ค่อยคิดอะไรมากหรอก เพราะถ้าให้คิดเดี่ยวไปทำงานยิ่งยุ่งใหญ่เลย เดี่ยวไปทะเลาะกับรัฐมนตรีหรือ ราชการเป็นยังไง ลูกค้าชัดเจนตายตัว แต่ระยะหลังเราพัฒนาประเทศมา ลูกค้าก็อยู่ในวงธุรกิจ แต่อนาคตเด็กของเราจะไปทำงานที่ไหน นี่แหละคือระบบตลาดในอดีต ปัจจุบันตลาดคืออะไร ขณะนี้เด็กที่เรียนอยู่ เบอร์เซ็นการตงงานมีก็เบอร์เซ็น ไม่น้อยทีเดียว พวกที่นั่งอยู่ในนี้ ใครปี 4 ใครปี 3 ใครปี 2 ยังพอมีเวลา ใครปี 4 ก็ตงงานแล้ว เคยรับเจ้าหน้าที่ 1 ตำแหน่งมีคนสมัคร 70 คน เจ้าหน้าที่ธรรมดาๆ เพราะฉะนั้นอีก 2 ปีเตรียมไว้เถอะ รุ่นคุณจบ 2 ปี ประกาศ 1 ตำแหน่ง รับ 140 แล้วยังระบบอีกหนอยนะ การศึกษาขั้นพื้นฐานใช้ไหม 12 ปี เรียนฟรี 12 ปี ขึ้นไปเถอะปีละล้าน พอถึงปีที่ 12 เข้าอุดมศึกษาเกือบล้านคน อุดมศึกษาจะกลายเป็น Marketization ที่ใหญ่เลย แล้วจะไปทำงานที่ไหน อุดมศึกษาที่เป็นอยู่มันสนองต่อตลาดแค่ไหน สนองต่อสังคมแค่ไหน ในอนาคตอุดมศึกษาต้องมีหน้าที่สำรวจตลาด และอุดมศึกษาต้องสร้างคนให้เขาสามารถไปสร้างตลาดของตัวเองได้ นั่นคือเราต้องฝึกคนของเราในอนาคตให้เขาเป็น

คนรู้จักคิด สร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาแต่สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาให้ได้ เราต้องสร้างคนรุ่นใหม่แล้วให้เขาไปสร้าง Market ด้วยตัวของเขา และอุดมศึกษาของเราเองเราต้องกลับมาดูว่าเราสอดคล้องกับตลาดมากแค่ไหน

แต่เราจะให้อุดมศึกษาเราไปทำงานให้กับตลาดอย่างเดียวก็คงจะไม่เพียงพอ เพราะบางอย่างเราต้องสวนกระแสตลาดไว้บ้าง เช่น คนเรียนวรรณคดีไทยใช้ไหม คนเรียนโบราณคดี รัฐอาจะจะต้องดูแล คนเรียนจะไม่มีแล้ว คณะครุศาสตร์คนเรียนภาษาไทย 2-3 คน ครุสอน 2-3 คนเหมือนกัน แล้วจะอย่างไรอีกหน่อยครุภาษาไทยจะเอาที่ไหน นี่ต้องคิดกันแล้วนะ ถ้ายั่งยืนไว้วิทยาศาสตร์ สนใจเทคโนโลยี จะให้อาจารย์ภาษาไทยก็มีแต่คนเก่า โบราณ เดินไปไหนก็รู้ว่านี่อาจารย์ภาษาไทยอยู่ได้อย่างไร

ที่ต้องระวังอย่างหนึ่งตลาดต่างประเทศกำลังจะเข้ามา การแข่งขันกำลังจะสูงเหลือเกิน และขณะนี้กำลังจะเกิดขึ้นแล้ว ปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา คนสมัครได้ทั่วโลก ทั่วประเทศไทย เปิดรับทุกแห่ง คนเรียนกันถ้วนหน้านั้นเรียนจะไม่มีแล้ว อีกหน่อยจะกลายเป็นปริญญาโทสมัครแล้วทุกคนได้เรียนหมด นี่คืออุดมศึกษาอะไร เป็นบัณฑิตศึกษาแบบไหน ไม่ใช่พื้นฐานที่ทุกคนสมัครแล้วทุกคนจะได้เรียน กลายเป็นเปิดทั่วไปหมด เรียนได้หมด ก็เลยไป Marketization แย่งลูกค้ากัน ในกรุงเทพมหานครมีคนเปิดบริหารการศึกษาไล่ตั้งแต่มีนบุรียันฝั่งธนบุรี เดียวนี้คนเรียนบริหารการศึกษาเกือบจะไม่มีแล้ว นี่คือตลาดอีกลักษณะหนึ่ง และในท้ายที่สุดผู้บริหารการศึกษาที่จบออกไปจะเป็นอย่างไร แล้วกำลังจะมีในสาขาอื่นๆ อีก อันนี้ต้องคิดเหมือนกัน นี่คือ Marketization ที่จะส่งผลต่อคุณภาพระบบอุดมศึกษาไทย

ข้อที่สี่ก็คือเรื่องของมาตรฐาน

มาตรฐานการศึกษา อันนี้แน่นอนที่สุด จริงๆ แล้วคุณภาพมาตรฐานของไทยเราเองเราก็มีพอสมควรในอดีต เราอาศัยหลักคุณภาพของอุดมศึกษาของเราคือ 1) อาจารย์ดีและเก่ง 2) ห้องสมุดดี หนังสือดี 3) สิ่งแวดล้อมดี ก็คือระบบบริหารอาคารที่มีอยู่ เข้ามาแล้วก็สะดวกสบาย นี่คือ 3 ฐานหลักของคุณภาพมาตรฐานของเราในอดีต เราต้องประกอบภายในของเรา แต่เขามองว่าอันนี้เป็นภาระประกัน

คุณภาพภายในและมันไม่สามารถจะตรวจสอบได้ชัดเจน เขาจึงวางระบบมาตรฐานคุณภาพขึ้นมาใหม่ ที่นี้ก็มียอะแยะไปหมดเลย 9 ข้อ 10 ข้อ มาตรฐานของทบวง มาตรฐานของ สมค. มาตรฐานของมหาวิทยาลัย แต่ส่วนใหญ่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำ แต่ที่น่าเห็นใจคือบางที่มาตรฐานขั้นต่ำพวกเราก็ได้ไม่ค่อยครบ เพราะขณะนี้อาจารย์ในมหาวิทยาลัยก็หายากขึ้น ของผมอาจารย์ปริญญาเอกรับตั้ง 4-5 อัตรา เพิ่งรับได้คนเดียว แล้วถ้าระบบของเราอีกหน่อยถึงขั้นว่าปริญญาตรีก็รับหมดปริญญาโทก็รับหมดแล้วเราจะมาประกันคุณภาพอะไร

ปัญหาเรื่องของคุณภาพ มีทั้งหมดที่เราวัด องค์กรประกอบที่เราวาง ปัจจัยที่เราวัดตัวปัจจัยทั้งคนและกระบวนการและที่สำคัญที่สุดคือเราขังไม่ได้ก้าวสู่คุณภาพที่จะแข่งขันกับนานาชาติเหมือนอย่างคนอื่นเขา ถ้าจะให้ได้อย่างจริงๆ รัฐต้องลงมาดูแลให้จริงจังให้มากกว่านี้ งบประมาณเป็นสิ่งที่สำคัญถ้าเราจะลงทุนเพื่อที่จะแข่งขันกัน สิ่งไปรับนั้นลงทุนให้มหาวิทยาลัยเหลือเฟือ แต่ว่าเขาขมวดกับอาจารย์มาสายนะ ให้เงินดีแต่คุณเข้มคนก็พร้อมที่จะเอา ของเราเงินน้อยแต่คุณเข้ม บางแห่งไม่ต้องคุณอะไรเลย คุณไม่เข้มแล้วจะไปเอาคุณภาพที่ไหน

ขณะนี้ สมค. จะมาตรวจ เด็กต้องได้งานทำภายใน 1 ปี ต้องมีวิทยานิพนธ์ เสนอต่างประเทศ จะให้มันได้อย่างไร คนสอนยังเกือบจะไม่มีเพราะเราไม่ได้เน้นกันมาก่อน จะมาตรวจสอบมาตรฐาน ตรวจเสร็จแล้วถ้าพบว่าอุปกรณ์ไม่พอ คนไม่พอ ถ้ามามีเงินให้ใหม่ มีห้องสมุดให้ใหม่ มีอะไรให้ใหม่ คือระบบที่การตรวจมันไม่มีรางวัลที่ชัดเจนมันก็ยากที่จะทำได้ เรื่องประเมินของเราต้องคิดให้เป็นระบบกว่านี้ อย่างไรก็ตามผมก็ยังเห็นว่าเรื่องนี้ยังเป็นสิ่งที่ควรทำอยู่

ข้อที่ห้าคือเรื่องโลกาภิวัตน์

ชัดเจนที่สุดในบ้านเราเพราะของเราระบบ Globalization เข้ามามากทั้งหมด ที่พูดมาอาจกล่าวได้ว่าเป็นอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ การตั้งรับของเราไม่พร้อมเท่าที่ควร Globalization เป็นการถ่ายทอดความรู้ถึงกันทั่วโลก ส่วนใหญ่ Globalization ที่เรามีเราเป็นที่เรียกว่า Globalized เป็นฝ่ายถูกกระทำ เคยได้ยินคำนี้ไหม Colonized,

Colonizer ผู้ถูกปกครองกับผู้ปกครอง Globalized ก็คือเป็นฝ่ายรับของโลก กลุ่ม Globalizer คือเราเป็นฝ่ายผู้รับ เป็นฝ่ายผู้ให้คืออะไร คือความรู้ในโลก ค่านิยมของโลก ธุรกิจของโลก ฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายรับตลอดเวลา ชื่อของเขา ใช้ของเขา กินของเขาอีกฝ่ายหนึ่งคือมาให้ประเทศทางตะวันตกที่เป็นอยู่ที่เข้ามาประเทศเราเป็นผู้ให้ตลอด เราเป็นฝ่ายอะไร ปัจจุบันเรายังรับเร็วขึ้นมากในหลายอย่างขึ้น แต่ก่อนเรากว่าจะเป็นทาสปัญญาฝรั่ง กว่าเราจะเรียนรู้ของเขาต้องใช้เวลา 3 เดือน ทำไมต้องใช้เวลา 3 เดือน เพราะอะไร เพราะกว่าจะเดินทางทางเรือมาถึงใช้เวลา 3 เดือน ตอนหลังเดินทางมาถึง 12 ชั่วโมง คือเครื่องบิน ตอนนี่คือ 1 นาที เราเป็นทาสปัญญาเขาและเราก็ถูกหลอกว่าเราเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ Learning Organization องค์กรของเราต้องเรียนรู้ต้องติดตามความรู้เขาตลอดเวลา องค์กรของเราต้องคอยรับคอยตามฝรั่งเขาตลอด การศึกษาไทยก็คือสอนตามฝรั่ง อนาคตเราต้องเป็นฝ่ายให้บ้าง เราต้องเป็นฝ่ายคิด เป็นฝ่ายสร้าง พัฒนาอะไรออกมาบ้าง การเรียนการสอนของเรามันต้องคิดอะไรใหม่ๆ สร้างอะไรใหม่ Production อะไรใหม่ๆ ออกมา การเรียนการสอนพอม่าฟัง Lecture แล้วก็ให้เราคอยรับตลอดเวลามันหมดสมัยแล้ว ผู้เรียนต้องมีหน้าที่ที่จะต้องหาเองสร้างเอง พัฒนาคำรู้ของตัวเอง และถ้าในระดับประเทศ คณาจารย์ สถาบันของเราต้องเป็นฝ่ายรุกให้แก่สังคมโลกได้บ้าง นั่นคือ Globalization ที่ดีกว่า แต่ที่เราเคยเป็นฝ่ายรับของเขาอยู่ตลอดเวลา เราก็เป็นฝ่ายไล่ตามเขาตลอดเวลา เหมือนล้อรถเราก็กลายเป็นล้อหลังของเขาอยู่ตลอดเขาเป็นล้อหน้าเราก็เดินตามไป เราต้องสอนให้คนของเรารู้จักคิด รู้จักสร้างอะไรที่มันดีขึ้นมา แล้วเราไม่ตามโลกบ้าง วิธีไม่ตามโลกคือเราต้องเข้าเกียร์เดินถอยหลังบ้าง และเปลี่ยนทางเดินบ้าง

ข้อสุดท้ายเรื่องเทคโนโลยี

ที่กำลังเข้ามาอย่างมากมายมหาศาล ก็เช่นเดียวกันเราเป็นฝ่ายรับตลอด เราตั้งรับเทคโนโลยีตลอด เราเป็นฝ่ายบริโภคนวัตกรรมจริงๆ คอมพิวเตอร์เราซื้อเอาๆ

ซื้อเอามาทำอะไร มือถือก็ซื้อเอาๆ และก็เอามาใช้ใส่โชว์ ต้องมีหลายๆ เครื่อง เรา
จะได้เปลี่ยนทุกวัน แล้วถามว่ามือถือคุยอะไรกัน ลองไปถามทางนี้ดู อาจารย์เล็กแล้ว
ก็ยังคุย บางคนถามว่าทำอะไรอยู่ที่ไหน บอกว่ากำลังกินกระเพราไก่อยู่เค็มจัง ซื้อมือ
ถือมาเพื่อบอกว่าเค็มไปหน่อย ถ้าเราเปลี่ยน NOKIA 1 เครื่อง รู้ไหมต่างประเทศได้
ไปเท่าไร? เปลี่ยนรุ่นทีละ 6,000-7,000 และโทรทีละ 3 บาท ใครรวยบ้าง เราจนลง
ตลอด ในการศึกษายังมีปัญหาที่จะต้องคุยให้ลึกซึ่งในเรื่องนี้อีกมาก

อุดมศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์ และมีผลงาน

เพราะฉะนั้น ผมอยากจะสรุปว่า อุดมศึกษาของไทยเรา เราเรียนรู้แนวคิด กระบวนการ วิธีการของฝรั่งอยู่ตลอดเวลา เราเป็นอุดมศึกษาไทยที่ไล่กวดอุดมศึกษาโลก เราเป็นอุดมศึกษาที่บริโภคมอุดมศึกษาโลก นักการอุดมศึกษาของเราและผู้นำของเราติดตามการเปลี่ยนแปลงของอุดมศึกษาของโลกมาโดยตลอด แต่เราพัฒนาอุดมศึกษาของเรา โดยใช้ความคิดแบบฝรั่งอย่างมากโดยเฉพาะในปัจจุบัน ในอดีตเราค่อนข้างจะใช้วิธีการ ขบวนการแบบของไทยเราอยู่พอสมควร เราจะไม่ผลิผลลาม รวบรวมและเร่งรีบที่จะตามเขาไป เราจะพยายามศึกษาเรียนรู้และพยายามจะปรับปรุงพัฒนาให้สอดคล้องกับของเรา แต่มา ณ ปัจจุบัน กระแสของต่างประเทศได้มา รุมเร้า เร่งรัด รุนแรงให้เราต้อง เร่งรีบ ตามเขาอย่างมาก ชาวอุดมศึกษาและคนที่เรียนในอุดมศึกษามีจำนวนไม่น้อย เรามีหน้าที่ต้องทำความเข้าใจในเรื่องนี้ โดยเฉพาะเรื่องอุดมศึกษาโลกที่เข้ามาในอุดมศึกษาอย่างลึกซึ้งและจริงจังและรวดเร็ว แต่สิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งก็คือว่า เราจะต้องใช้ความคิดของเราให้มากเพื่อที่จะแสวงหาทางออกแสวงหาทิศทางที่เป็นของเราเอง ทิศทางนั้นคือคุณภาพดูความจำเป็น ดูความเหมาะสมและความพร้อม

ผมคิดว่าเราต้องการอุดมศึกษาไทย 3 ลักษณะในอนาคต ผมจะพูดย่อ ๆ เพราะเวลาหมดแล้ว คือ

1. เราต้องการ Creative Higher Education เราต้องการอุดมศึกษาที่มีลักษณะเป็นความคิดใหม่ มีลักษณะเป็นการสร้างการพัฒนาแนวคิดอะไรใหม่ๆ มีลักษณะที่เป็นกระบวนการการสอนที่เป็น Creative เกิดอะไรใหม่ๆ การ Creative นั้น

อาจจะผสมผสานระหว่างของต่างประเทศและของไทยเราเอง แต่ต้องมี Creative ในระบบของเราไม่ใช่เป็นเพียง Learning Society เชื้อเขาและตามเขาเหลือเกิน Learning Society, Learning Organization ไม่รู้เรื่อง Learning มันคืออะไร พวดเสียเพราะพวดตามอย่างฝรั่งเขา ถ้าเราจะพวดเราเปลี่ยนใหม่ดีกว่าเป็น Creative Society, Creative Organization ที่เราจะคิดอะไรใหม่ๆ พัฒนาอะไรใหม่ๆ

2. เป็น Productive Higher Education เป็นอุดมศึกษาที่มีผลงาน มี Product มีบัณฑิตที่จบอย่างมีความหมายมีคุณค่า โดยเฉพาะมีบัณฑิตที่จบอย่าง Creative มีงานวิจัยค้นคว้าที่มีผลงานมี Product ของมหาวิทยาลัย มีการให้บริการทางวิชาการที่ Productive อย่างเพียงพอ บัณฑิตที่จบต้องสร้างอะไรใหม่ๆ ได้ มหาวิทยาลัยต้องสร้างสิ่งใหม่ๆ ได้ ในการเรียนก็สร้างให้รู้จักมีผลงาน อาจารย์เองก็ต้องมีผลงาน นี้อะไรอยู่กันเป็น 5 ปี 10 ปีไม่มีผลงานสักชิ้น

3. Responsible Higher Education ต้องเป็นอุดมศึกษาที่รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อชุมชน รับผิดชอบต่อประชาชนเองและรับผิดชอบต่อผู้เรียน แต่ละคนอย่างจริงจัง ผู้เรียนเองก็ควรมีความรับผิดชอบต่อ สิ่งเหล่านี้ผมคิดว่ามี ความจำเป็นที่เราจะต้องพัฒนาอุดมศึกษาของเรา เพื่อที่เราจะได้อยู่ในสังคมไทยเราอย่างมีความหมายมีคุณค่า เป็นอุดมศึกษาที่มีศักดิ์ศรีในโลกด้วย เราจะได้เติบโตในกระแสของอุดมศึกษาโลกได้อย่างเท่าทัน เท่าเทียม และต้องมีความก้าวหน้าในบางส่วน บางระดับให้แก่สังคมโลก จึงจะเป็นอุดมศึกษาไทยที่มีความหมาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [4612-220/1,000(4)]

โทร. 0-2215-3612, 0-2218-3557, 0-2218-3563-4

นางศรินทิพย์ นิมิตรมงคล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พฤศจิกายน 2546

<http://www.cuprint.chula.ac.th>